

Tijelo

Klasična filozofija

- ♦ Sokrat, Platon: odmak od tijela
- ♦ Platon, *Alkibijad*: duša i samosvijest sve ostalo upotrebljavaju i svim upravljaju
- ♦ Tijelo je instrument, organizam koji služi nekoj svrsi, nije utemeljeno u samome sebi
- ♦ Svijest je i svijest o tijelu
- ♦ Tijelo postaje ono što imamo, a ne što jesmo
- ♦ Tijelom se služimo, mi sami nismo tijelo
- ♦ Za Platona istinski način filozofiranja: odvojiti se od tijela, postati čisti duh i čista duša

Fedon, 67, a - e

- ♦ Po svemu tom, kaže, treba da se u ozbiljnih filozofa budi ovakva nekakva misao, te će oni i među se od prilike ovako što govoriti: “Ima, čini se, neki regbi puteljak, koji nas dovodi k svrsi; jer dok nam je u razmatranju tijelo zajedno s umom i dok je duša naša izmiješana s takvom nevoljom, ne dovinusmo se pak nikad dosta onomu što želimo, a to je, velimo, istina. Ama nebrojene jade zadaje nam tijelo radi potrebne hrane, pa ako još navale bolesti kakave, ne daju nam goniti za onim, što zaista jest.

Fedon, 67, a - e

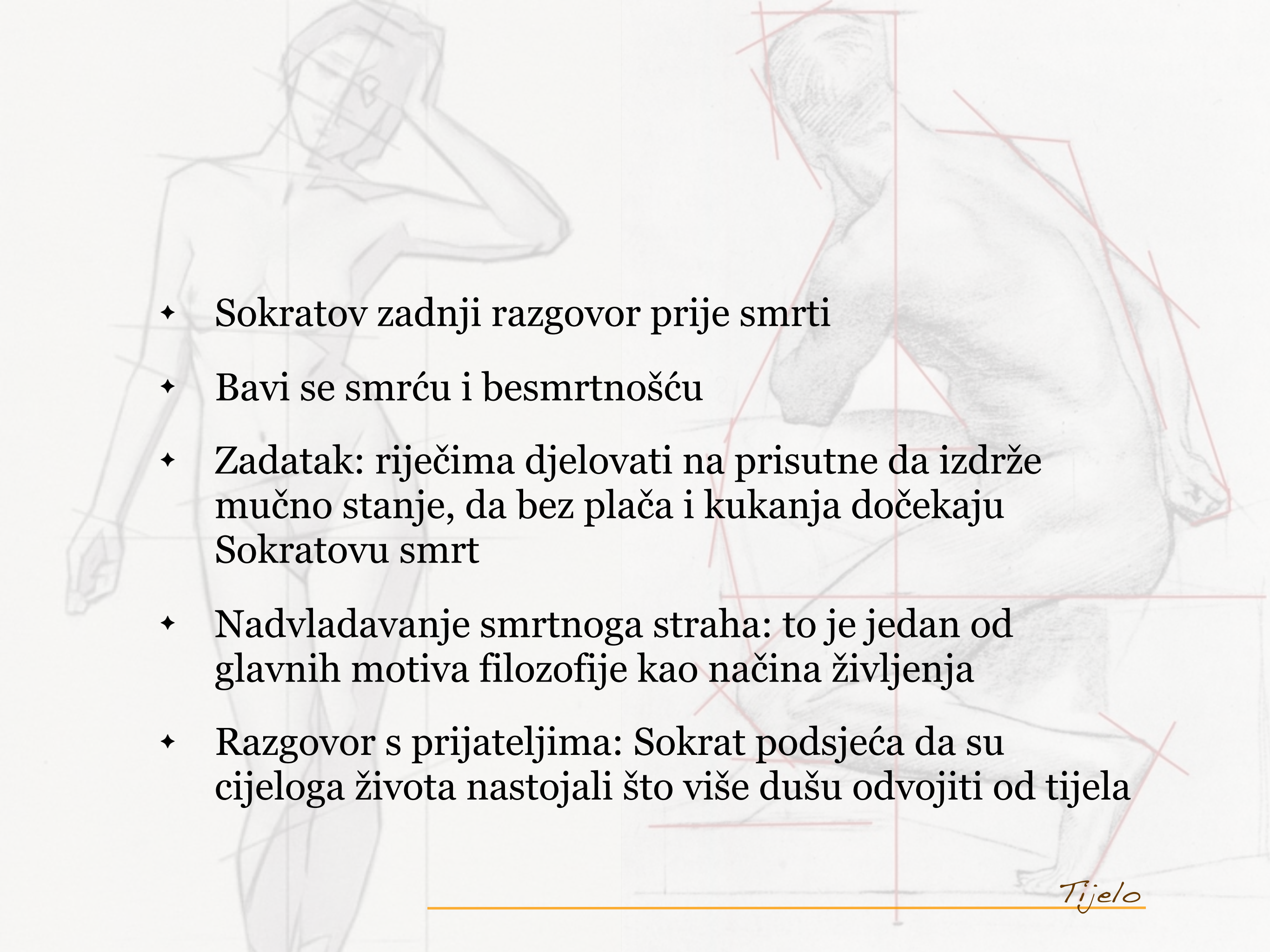
- ♦ A napunjuje nas ljubavlju, požudom, strahom i svakojakim podobama i tolikim tricama i kučinama, te se zapravo uistinu od njega, što riječ, ne možemo nigda ni razabrati. Pa i ratove, bune i bitke ne gradi ništa drugo doli tijelo i požude njegove. Ta radi zgrtanja novaca rađaju se ratovi, a novce smo prisiljeni zgrtati tijelu za volju, jer robujemo njezi njegovoj. Pa tako nam zbog svega toga ne dotječe vremena za filozofiju.

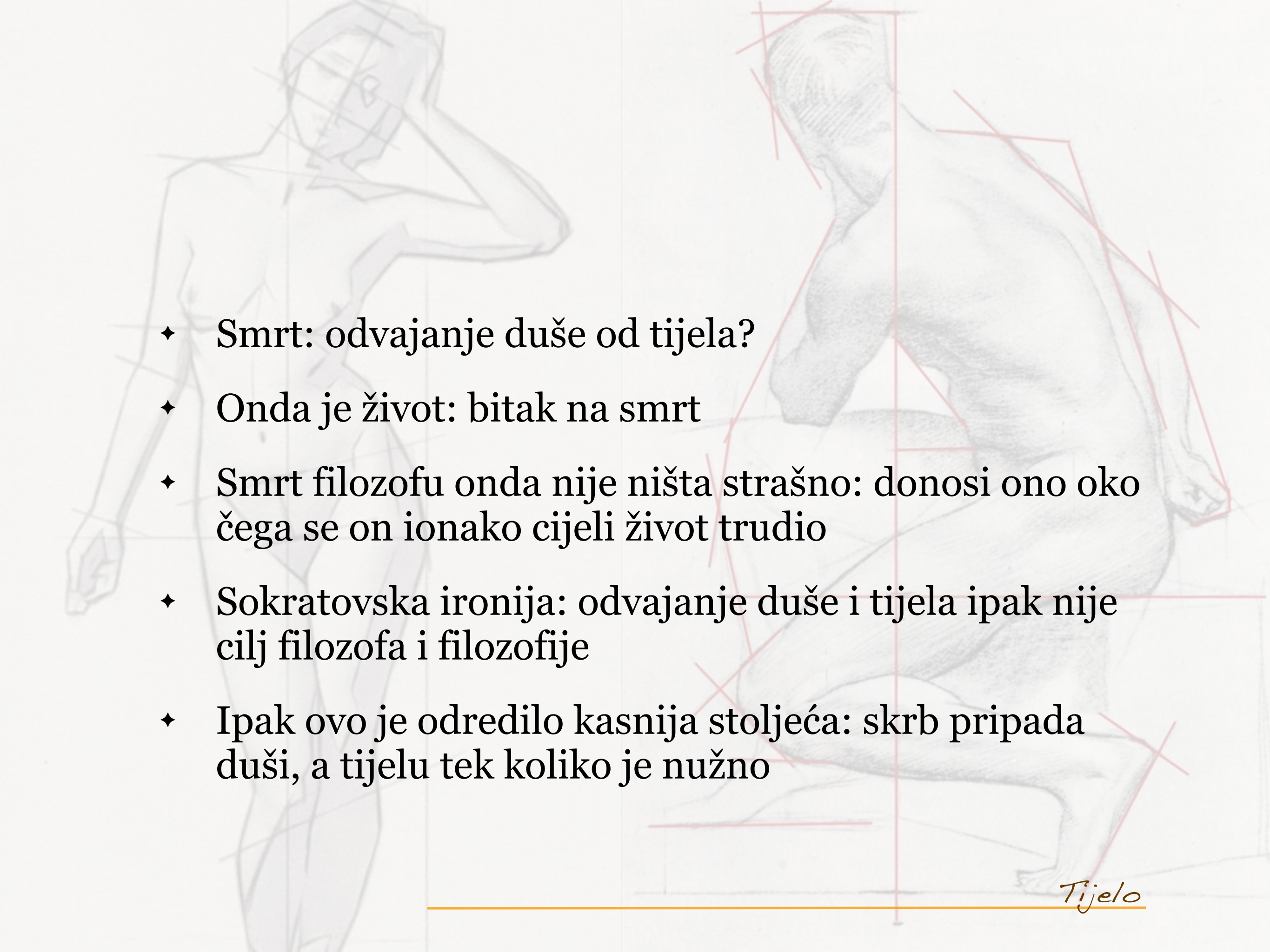
Fedon, 67, a - e

- ♦ A krajnje je od svega što nam, ako od njega i odahenmo koji časak te se damo na istraživanje, ono svuda upada, rađa smetnju i zabunu i uznemiruje, te od njega ne možemo motriti istine, već nam je zaista jasno, hoćemo li ikad nešto dokraja da spoznamo, a ono nam se s njime rastati i samom dušom gledati sve o sebi. Pa, sva je prilika, imat ćemo, što nam srce žudi - a velimo, da je spoznaja zlato naše - onda, kad, kako razlaganje pokazuje, preminemo, a ne za života. Jer ako se zbog tijela ne može ništa do kraja spoznati, bit će jedno od dvoga: ili se nigdje ne da steći znanje ili poslije smrti.

Fedon, 67, a - e

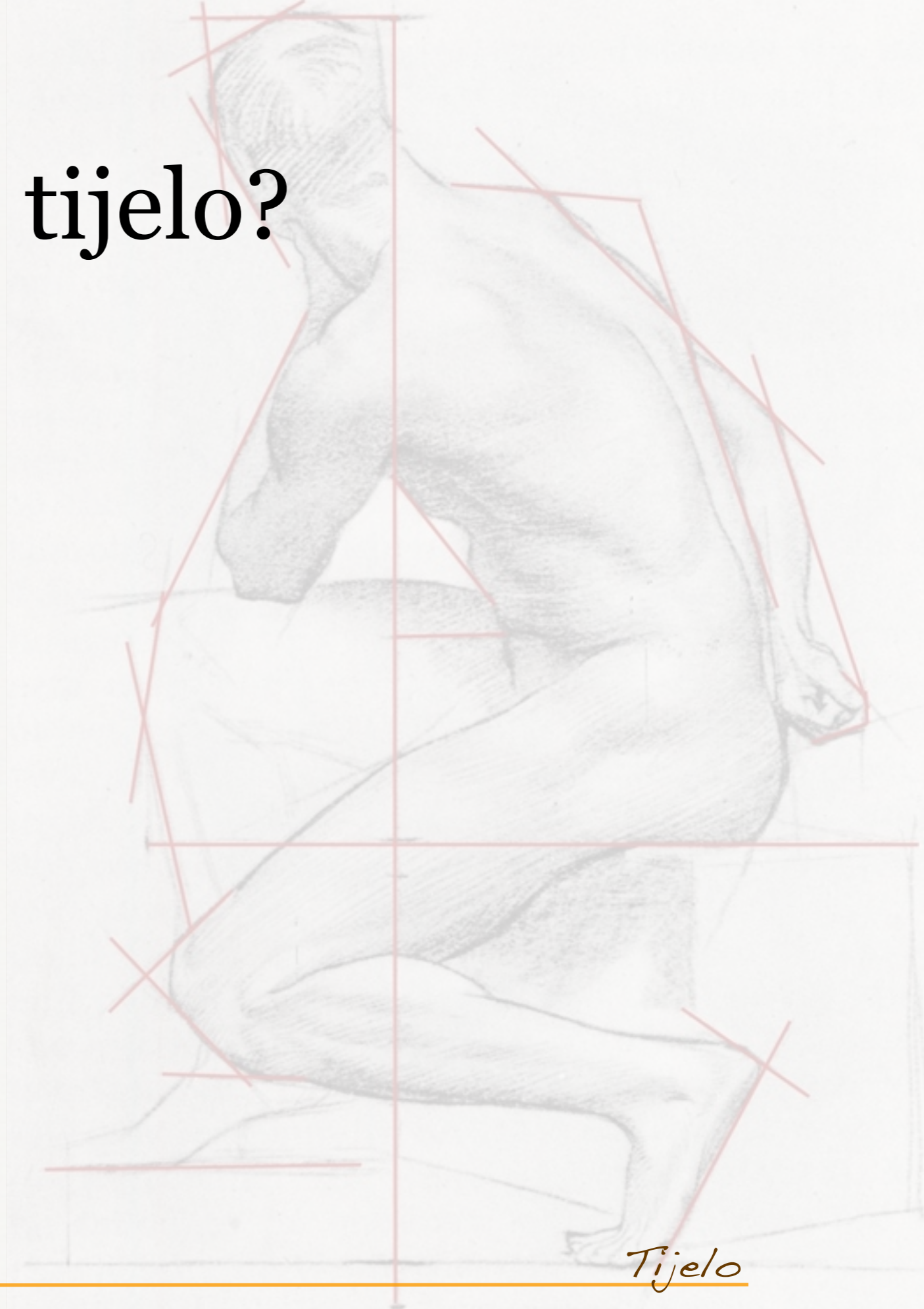
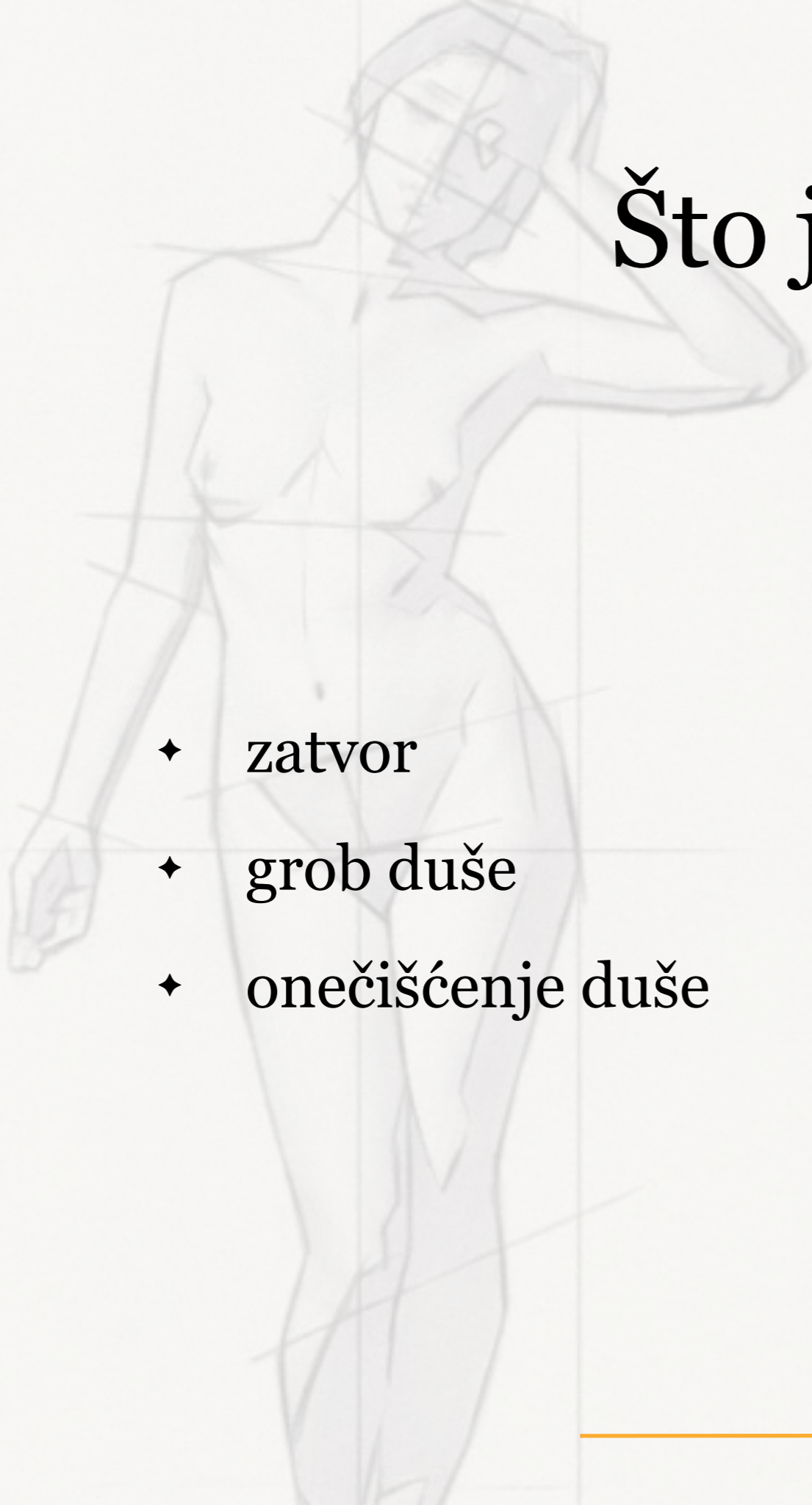
- ♦ Ta onda će duša biti sama za se, bez tijela, a prije ne. I dok živimo, bit ćemo, sva je prilika, znanju najviše na domaku, ako budemo što manje, koliko je već prijeka potreba, općili i družili se s tijelom i ako se ne budemo napunjali prirodom njegovom, nego ako budemo od njega čisti, dok nas bog ne oslobodi. I ovako čisti i riješeni bezumlja tjelesnoga bit ćemo po svoj prilici sa sličnim i spoznat ćemo sami po sebi svu голу istinu. A to ne može biti laž. Ta nečisto se valjda ne smije hvatati istoga. Tako mislim moraju među sobom govoriti i suditi svi zaista znanja željni. Ili ti se ne čini tako?
- ♦ I te kako, Sokrate!

-
- ♦ Sokratov zadnji razgovor prije smrti
 - ♦ Bavi se smrću i besmrtnošću
 - ♦ Zadatak: riječima djelovati na prisutne da izdrže mučno stanje, da bez plača i kukanja dočekaju Sokratovu smrt
 - ♦ Nadvladavanje smrtnoga straha: to je jedan od glavnih motiva filozofije kao načina življenja
 - ♦ Razgovor s prijateljima: Sokrat podsjeća da su cijeloga života nastojali što više dušu odvojiti od tijela

-
- ♦ Smrt: odvajanje duše od tijela?
 - ♦ Onda je život: bitak na smrt
 - ♦ Smrt filozofu onda nije ništa strašno: donosi ono oko čega se on ionako cijeli život trudio
 - ♦ Sokratovska ironija: odvajanje duše i tijela ipak nije cilj filozofa i filozofije
 - ♦ Ipak ovo je odredilo kasnija stoljeća: skrb pripada duši, a tijelu tek koliko je nužno

Što je tijelo?

- ♦ zatvor
- ♦ grob duše
- ♦ onečišćenje duše

Tijelo

Čime tijelo zarazuje dušu?

- ♦ zamračuje spoznaju
- ♦ sužava slobodu
- ♦ sjedište je strasti
- ♦ mjesto je proturječja
- ♦ mjesto je boli, patnje, strasti, užici
- ♦ prepustiti se tijelu ili biti tijelo: prepustiti se oluji proturječja i sili strasti

Što je sloboda?

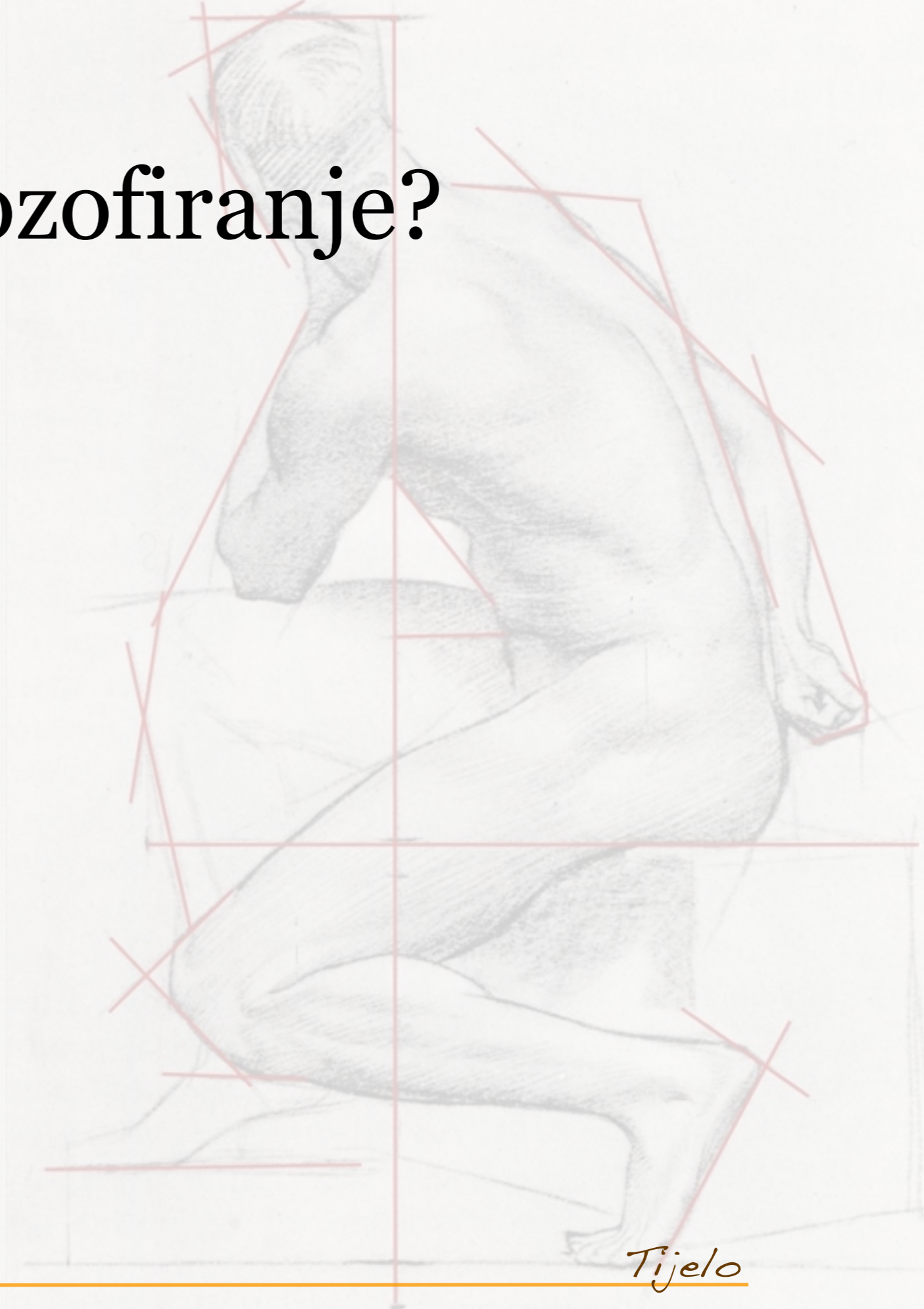
- ♦ odmak od tijela
- ♦ vladavina nad tijelom
- ♦ tijelo ne pridonosi spoznaji
- ♦ osjetilnost zavarava i odvraća od važnih stvari
- ♦ spoznati valja bit stvari, a ne tek pojava
- ♦ za to je sposobno samo mišljenje
- ♦ opažaji i osjetila to nisu u stanju

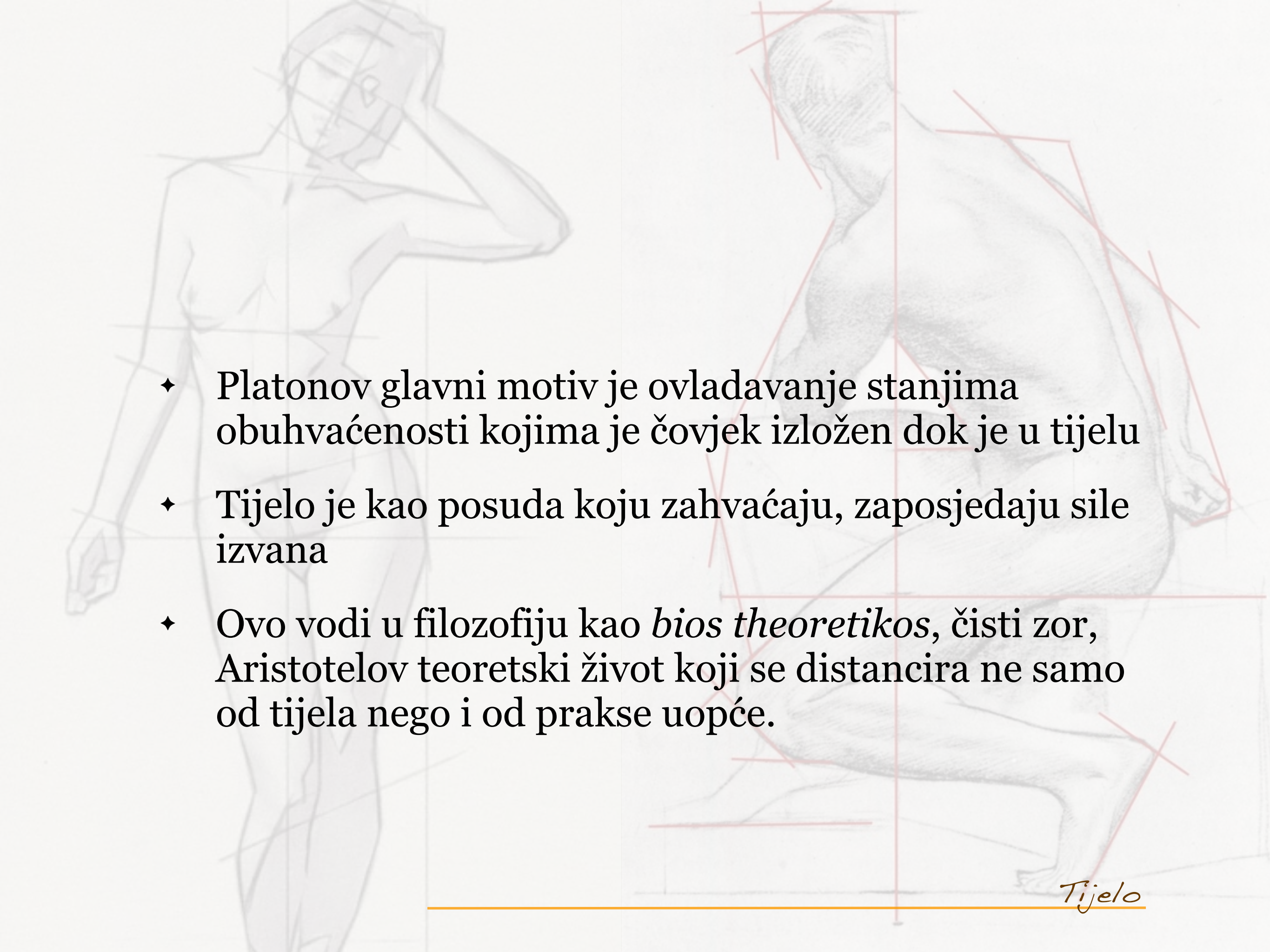
Što je filozofiranje?

- ♦ discipliniranje tijela
- ♦ instrumentaliziranje tijela
- ♦ spoznaja se polako odmiče od tijela
- ♦ teži neovisnosti o strastima i žudnjama
- ♦ posvećeno je samo mišljenju

Što je filozofiranje?

- ♦ Moguće varijacije:
- ♦ briga oko zdravlja
- ♦ briga oko užitka
- ♦ umjernost
- ♦ askeza

-
- ♦ Platonov glavni motiv je ovladavanje stanjima obuhvaćenosti kojima je čovjek izložen dok je u tijelu
 - ♦ Tijelo je kao posuda koju zahvaćaju, zaposjedaju sile izvana
 - ♦ Ovo vodi u filozofiju kao *bios theoretikos*, čisti zor, Aristotelov teoretski život koji se distancira ne samo od tijela nego i od prakse uopće.

Marko Aurelije

Misaona destrukcija tijela

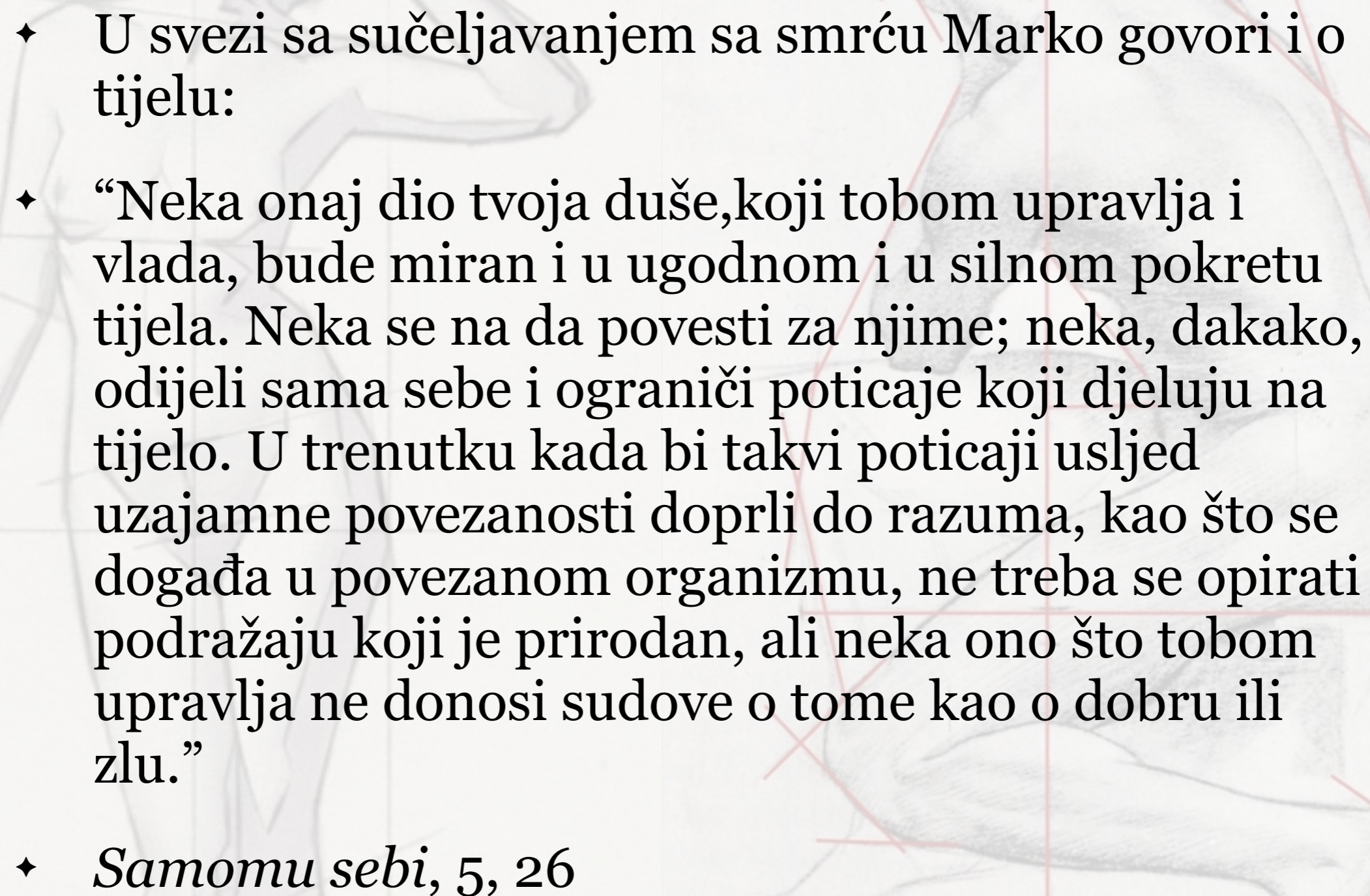
Tijelo

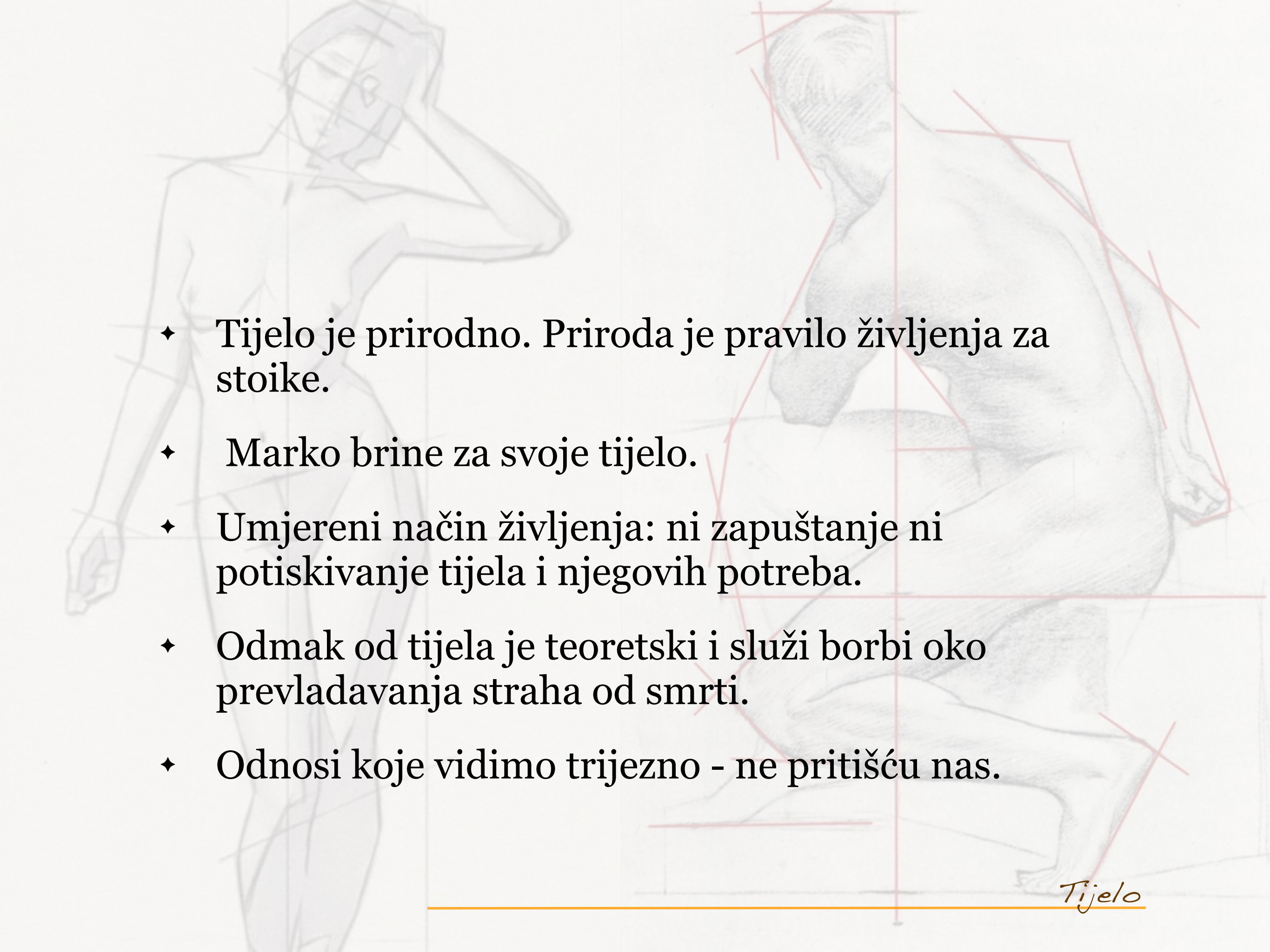
Samome sebi

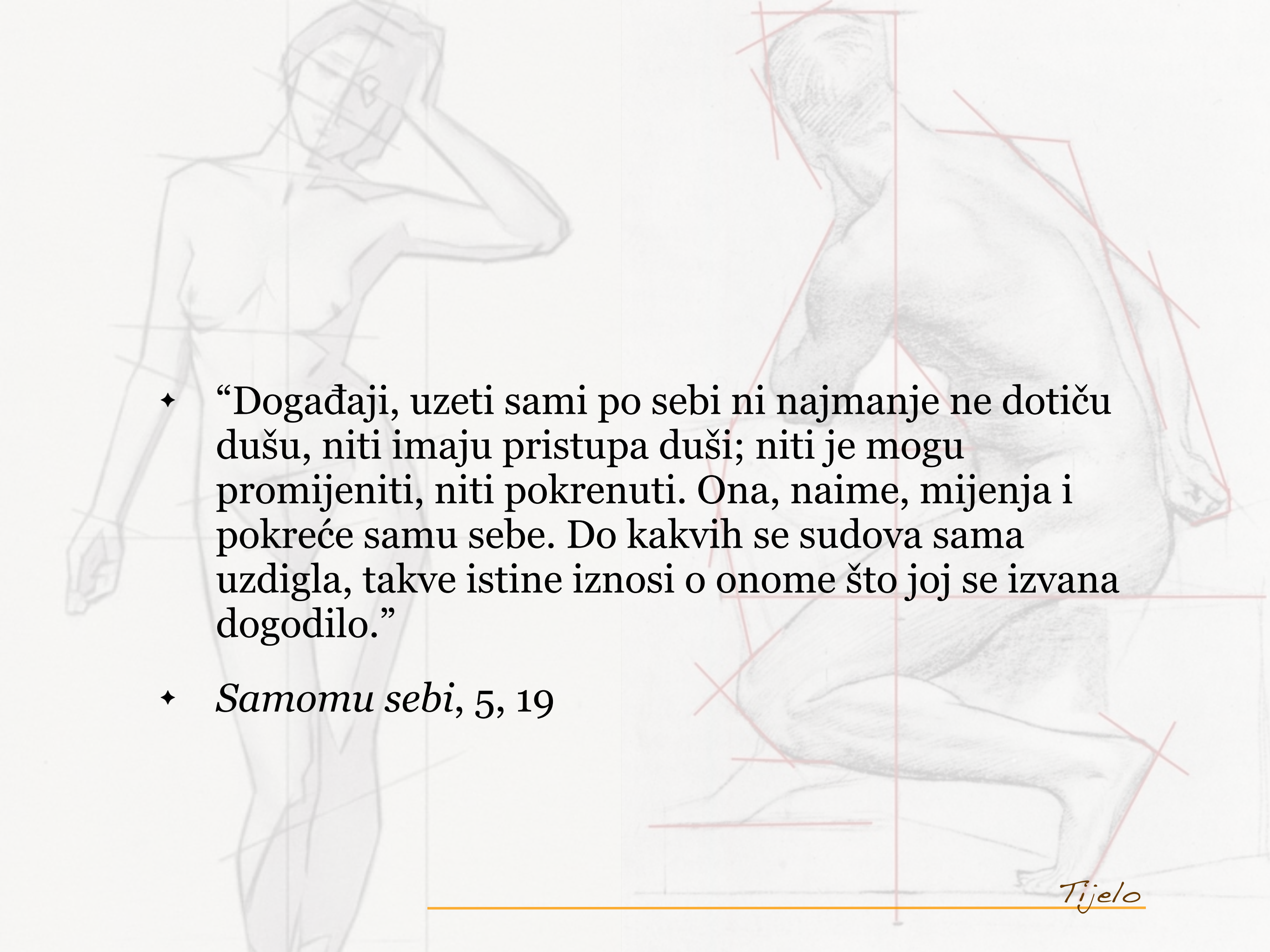
- ♦ Spis nije namijenjen objavljivanju
- ♦ u njemu car neprestano govori samome sebi
- ♦ trud oko određenog stava, učvršćivanja samoga sebe, sugestija samome sebi
- ♦ nije se zbog službe i položaja mogao povući iz svijeta
- ♦ povlačenje nije bijeg od poslova, nego povlačenje samome sebi
- ♦ motivi za bavljenje filozofijom: neizdrživost drugih i neprestana prijetnja smrću

Smrt

- ♦ Muke su ili izdržljive ili smrtno
- ♦ smrt se ne tiče živih, a mrtvi je ne mogu iskusiti
- ♦ život duha se ispunja u svakome trenutku
- ♦ biti car značilo je biti neprestano izložen prijetnji nasilne smrti, biti neprestano na ratištima
- ♦ uistinu Marko je umro na ratištu, blizu Beča, od kuge

-
- ♦ U svezi sa sučeljavanjem sa smrću Marko govori i o tijelu:
 - ♦ “Neka onaj dio tvoja duše, koji tobom upravlja i vlada, bude miran i u ugodnom i u silnom pokretu tijela. Neka se na da povesti za njime; neka, dakako, odijeli sama sebe i ograniči poticaje koji djeluju na tijelo. U trenutku kada bi takvi poticaji usljed uzajamne povezanosti doprli do razuma, kao što se događa u povezanom organizmu, ne treba se opirati podražaju koji je prirodan, ali neka ono što tobom upravlja ne donosi sudove o tome kao o dobru ili zlu.”
 - ♦ *Samomu sebi, 5, 26*

-
- ♦ Tijelo je prirodno. Priroda je pravilo življenja za stoike.
 - ♦ Marko brine za svoje tijelo.
 - ♦ Umjereni način življenja: ni zapuštanje ni potiskivanje tijela i njegovih potreba.
 - ♦ Odmak od tijela je teoretski i služi borbi oko prevladavanja straha od smrti.
 - ♦ Odnosi koje vidimo trijezno - ne pritišću nas.

-
- ♦ “Događaji, uzeti sami po sebi ni najmanje ne dotiču dušu, niti imaju pristupa duši; niti je mogu promijeniti, niti pokrenuti. Ona, naime, mijenja i pokreće samu sebe. Do kakvih se sudova sama uzdigla, takve istine iznosi o onome što joj se izvana dogodilo.”

- ♦ *Samomu sebi, 5, 19*

Metoda redukcije

- ♦ Marko je razvio ovu metodu.
- ♦ Što je čovjek? Materija i forma. Kad umre, materija ide u drugu materiju, a forma u druge forme.
- ♦ Ovim se mogu pokvariti i svakodnevnne radosti:

- ♦ “Kao što u slučaju mesa i sličnih jela valja pomisliti da je riječ o mrtvom tijelu ribe, ptice ili svinje, ili da je farlensko vino sok ocijeđen od grožđa, a grimizni plašt - dlaka janjeta namočena u krvi ljuštore, tjelesni odnos unutarnje trljanje i lučenje sluzi povezano sa spazmom, kako se, dakle, takve predodžbe tijela i radnje pokazuju posvema ogoljujući, te se vidi kakve uistinu jesu, tako valja činiti cijeli život; u predodžbama stvari, prividno vrijednih, valja ih razotkriti i uvidjeti njihovu ništavnost, skinuvši sa njih ruho kojim se diče. Zasljepljenost je, naime, opaki varalica, a ponajviše omamljuje u trenutku kada ti se čini da si zaokupljen vrlo važnim stvarima.”

- ♦ *Samomu sebi*, 6, 13

Suvremeni odmak od tijela

- ♦ Tjelesno je ništavno.
- ♦ Smrt se temelji na tijelu pa je i ona nevažna.
- ♦ Nama su ova dva motiva odmaka od tijela nejasna.
- ♦ Platonov strah od obuzetosti silom izvana i Markov strah od smrti.
- ♦ Ovo više nisu naši motivi. Ne prepoznajemo se u njima.
- ♦ Trebamo se truditi razumjeti ih.

Trud oko tijela

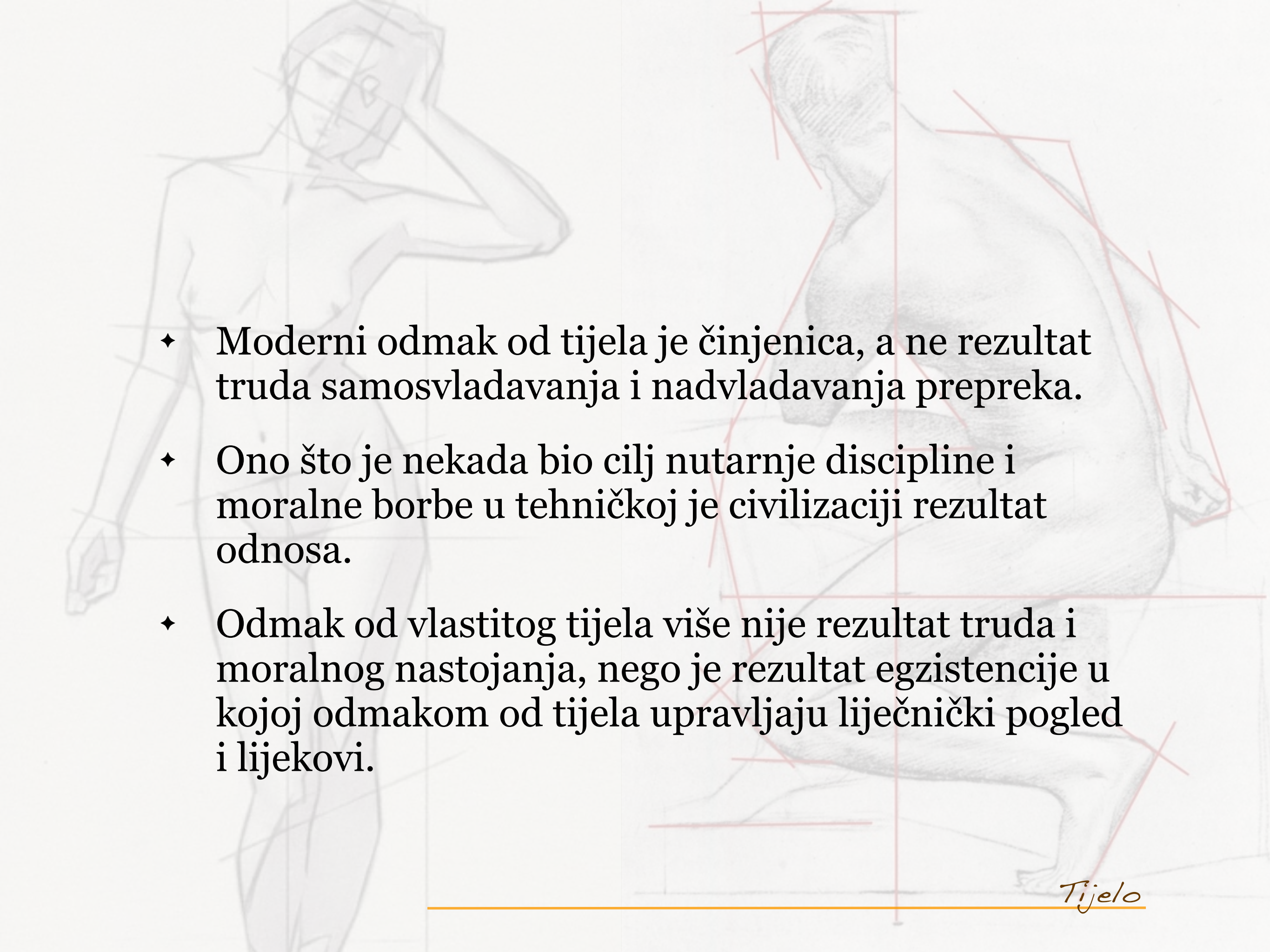
- ♦ Danas smo pred zahtjevom da se trudimo biti tijelo
- ♦ Između Grka i nas - tehnička civilizacija
- ♦ Mnogi ciljevi klasične filozofije življenja postali opći
- ♦ Odmak od tijela više nije specifičnost filozofa
- ♦ Živimo taj odmak. Postao je opći.
- ♦ Otuđenost prema tijelu je postalo obilježje modernog načina življenja.
- ♦ Tijelo promatramo kao instrument.

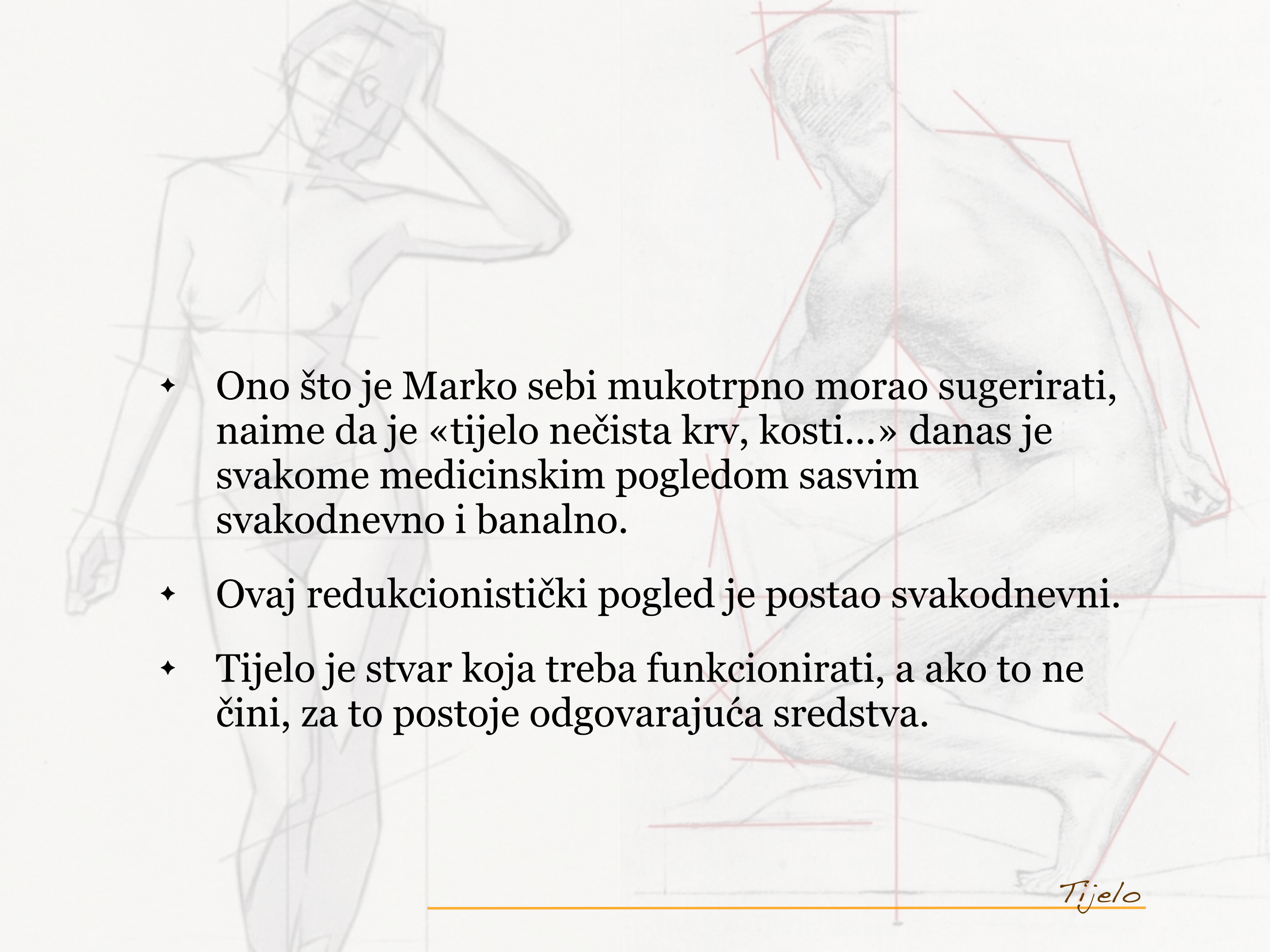
Moderni odmak

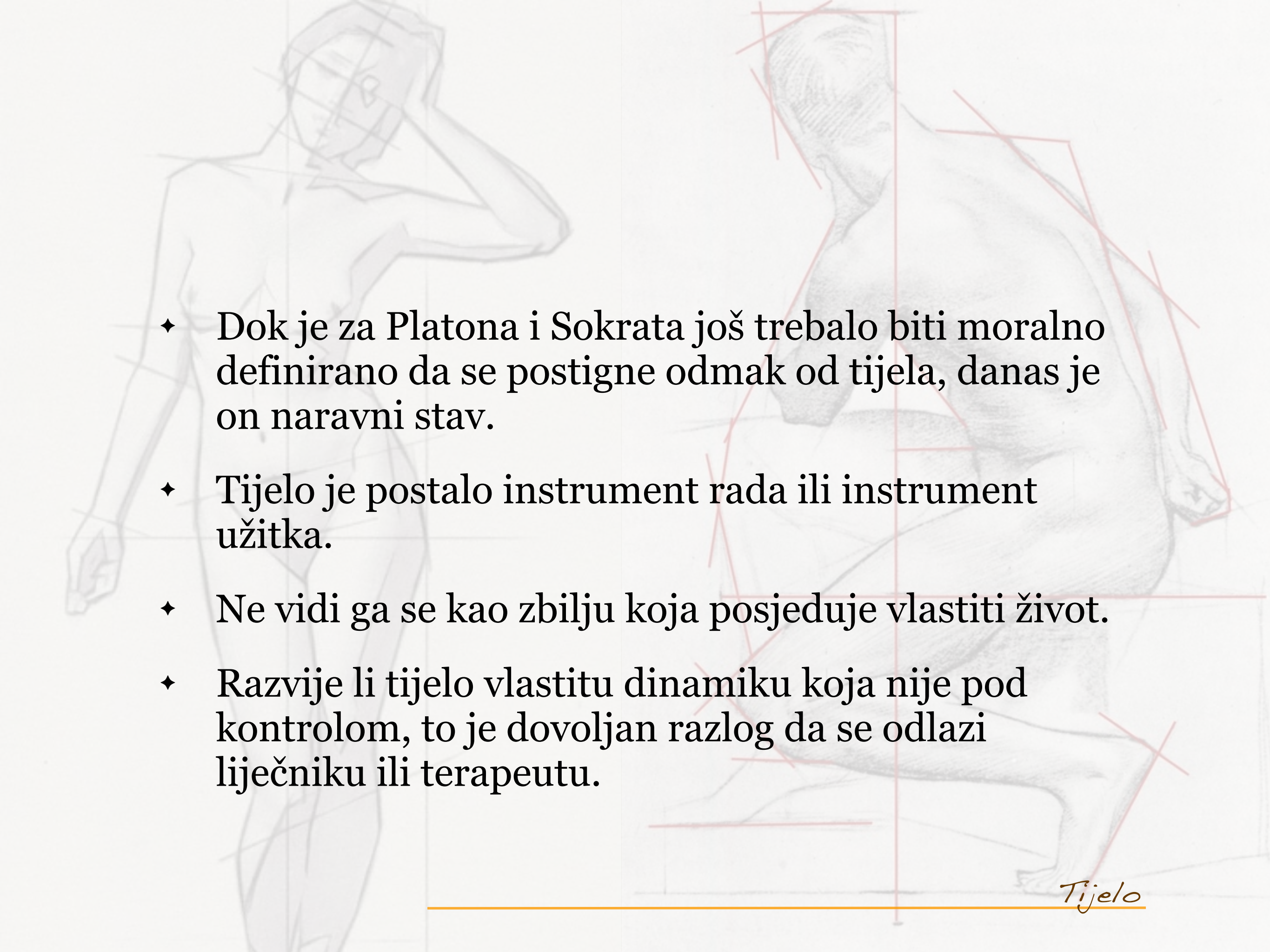
- ♦ Tjelesna stanja ne vidimo kao obuzetost.
- ♦ Filozofi su odmakom od tijela htjeli postići slobodu, bezbrižnost, neustrašivost, duhovni zor.
- ♦ No, moderni odmak od tijela ne daje ništa od toga.
- ♦ Štoviše, moderni odmak je doveo do sve veće brige oko tijela.

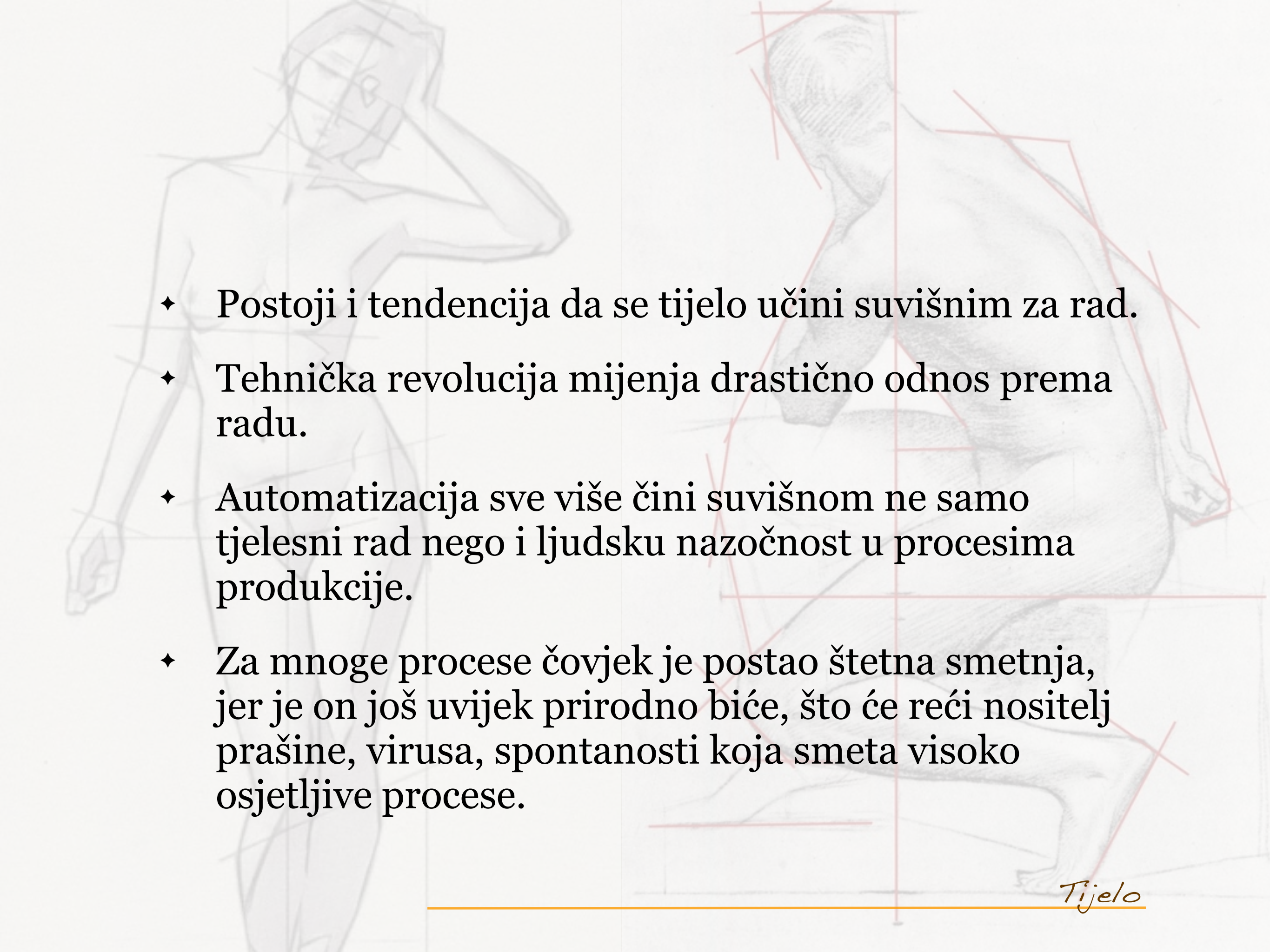
Suvremeni odnos

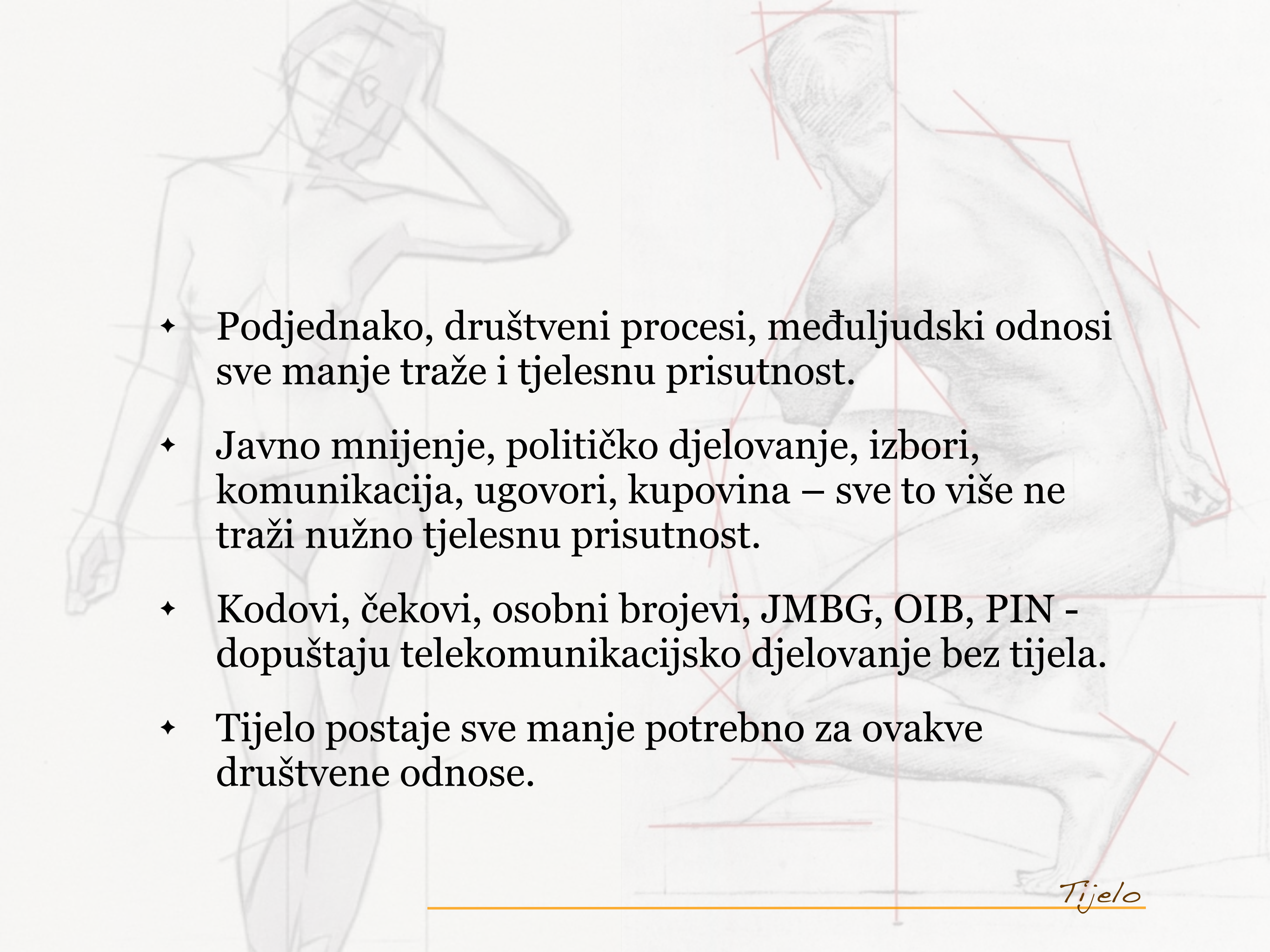
- ♦ Ispravna prehrana
- ♦ Kretanje (šport)
- ♦ Strah od smrti potisnut
- ♦ Odmak od tijela rezultira životom u fikciji, virtualnom, netjelesnom, bez prisile na djelovanje.

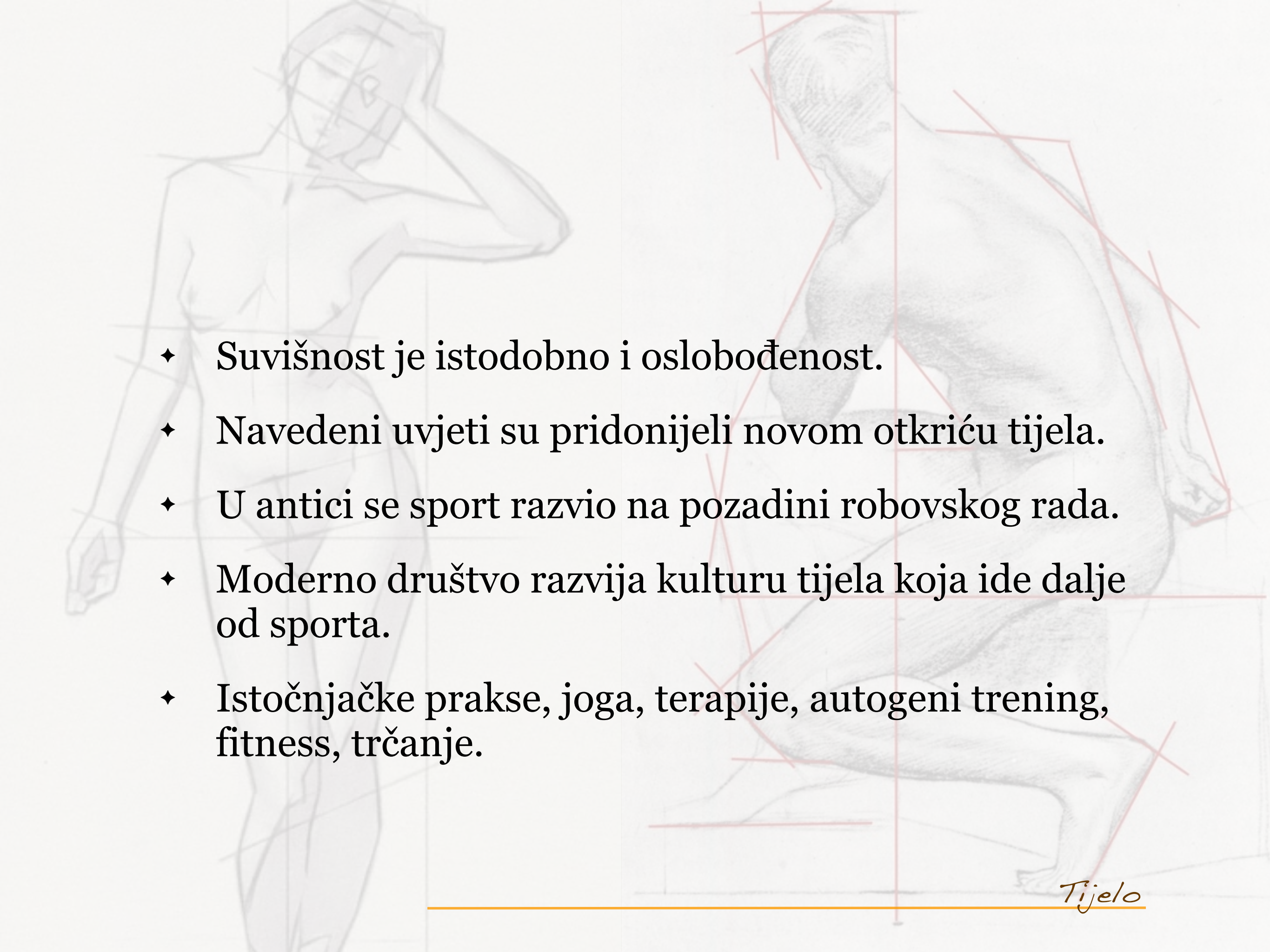
-
- ♦ Moderni odmak od tijela je činjenica, a ne rezultat truda samosvladavanja i nadvladavanja prepreka.
 - ♦ Ono što je nekada bio cilj nutarnje discipline i moralne borbe u tehničkoj je civilizaciji rezultat odnosa.
 - ♦ Odmak od vlastitog tijela više nije rezultat truda i moralnog nastojanja, nego je rezultat egzistencije u kojoj odmakom od tijela upravljaju liječnički pogled i lijekovi.

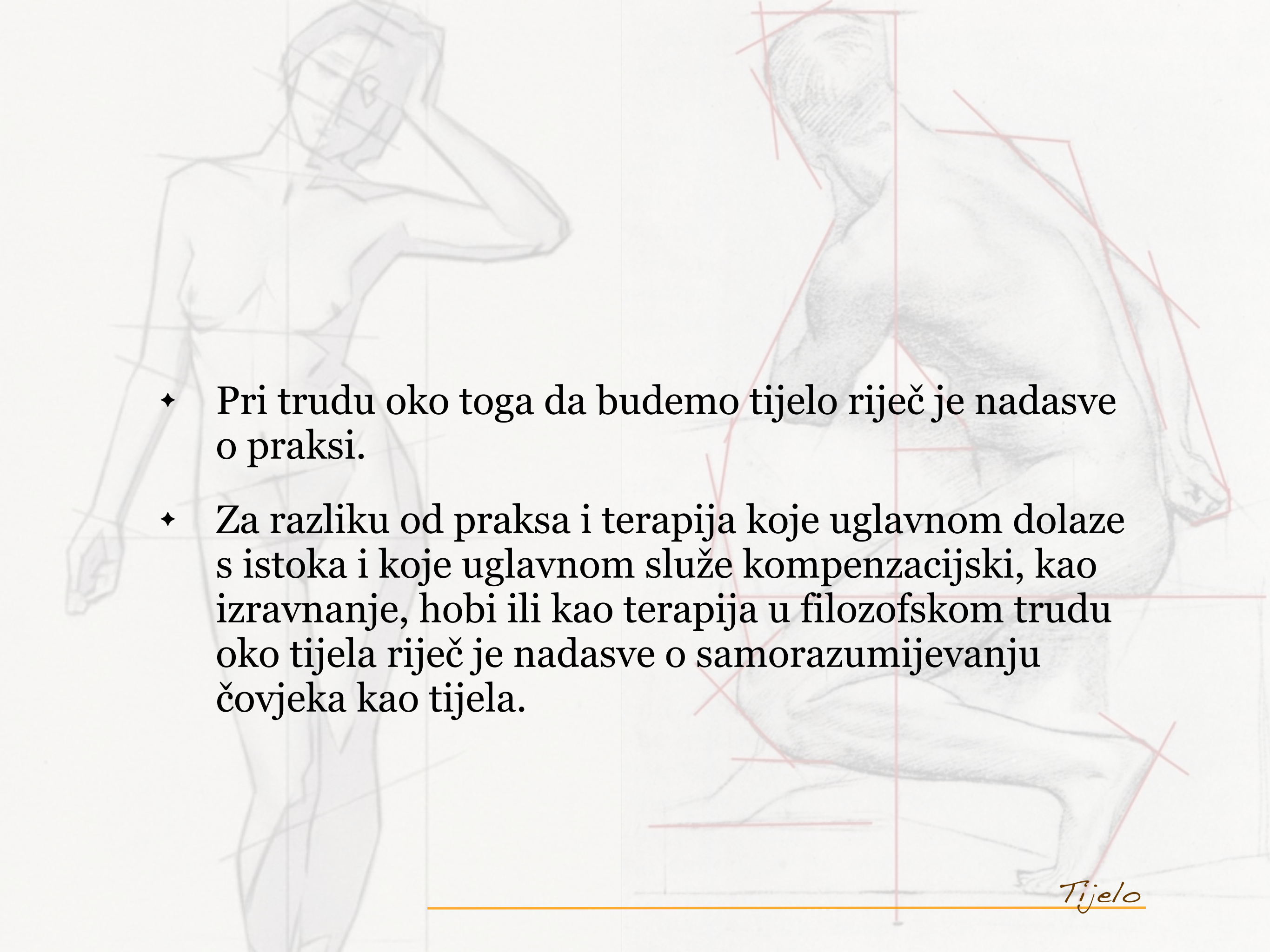
-
- ♦ Ono što je Marko sebi mukotrpno morao sugerirati, naime da je «tijelo nečista krv, kosti...» danas je svakome medicinskim pogledom sasvim svakodnevno i banalno.
 - ♦ Ovaj redukcionistički pogled je postao svakodnevni.
 - ♦ Tijelo je stvar koja treba funkcionirati, a ako to ne čini, za to postoje odgovarajuća sredstva.

-
- ♦ Dok je za Platona i Sokrata još trebalo biti moralno definirano da se postigne odmak od tijela, danas je on naravni stav.
 - ♦ Tijelo je postalo instrument rada ili instrument užitka.
 - ♦ Ne vidi ga se kao zbilju koja posjeduje vlastiti život.
 - ♦ Razvije li tijelo vlastitu dinamiku koja nije pod kontrolom, to je dovoljan razlog da se odlazi liječniku ili terapeutu.

-
- ♦ Postoji i tendencija da se tijelo učini suvišnim za rad.
 - ♦ Tehnička revolucija mijenja drastično odnos prema radu.
 - ♦ Automatizacija sve više čini suvišnom ne samo tjelesni rad nego i ljudsku nazočnost u procesima produkcije.
 - ♦ Za mnoge procese čovjek je postao štetna smetnja, jer je on još uvijek prirodno biće, što će reći nositelj prašine, virusa, spontanosti koja smeta visoko osjetljive procese.

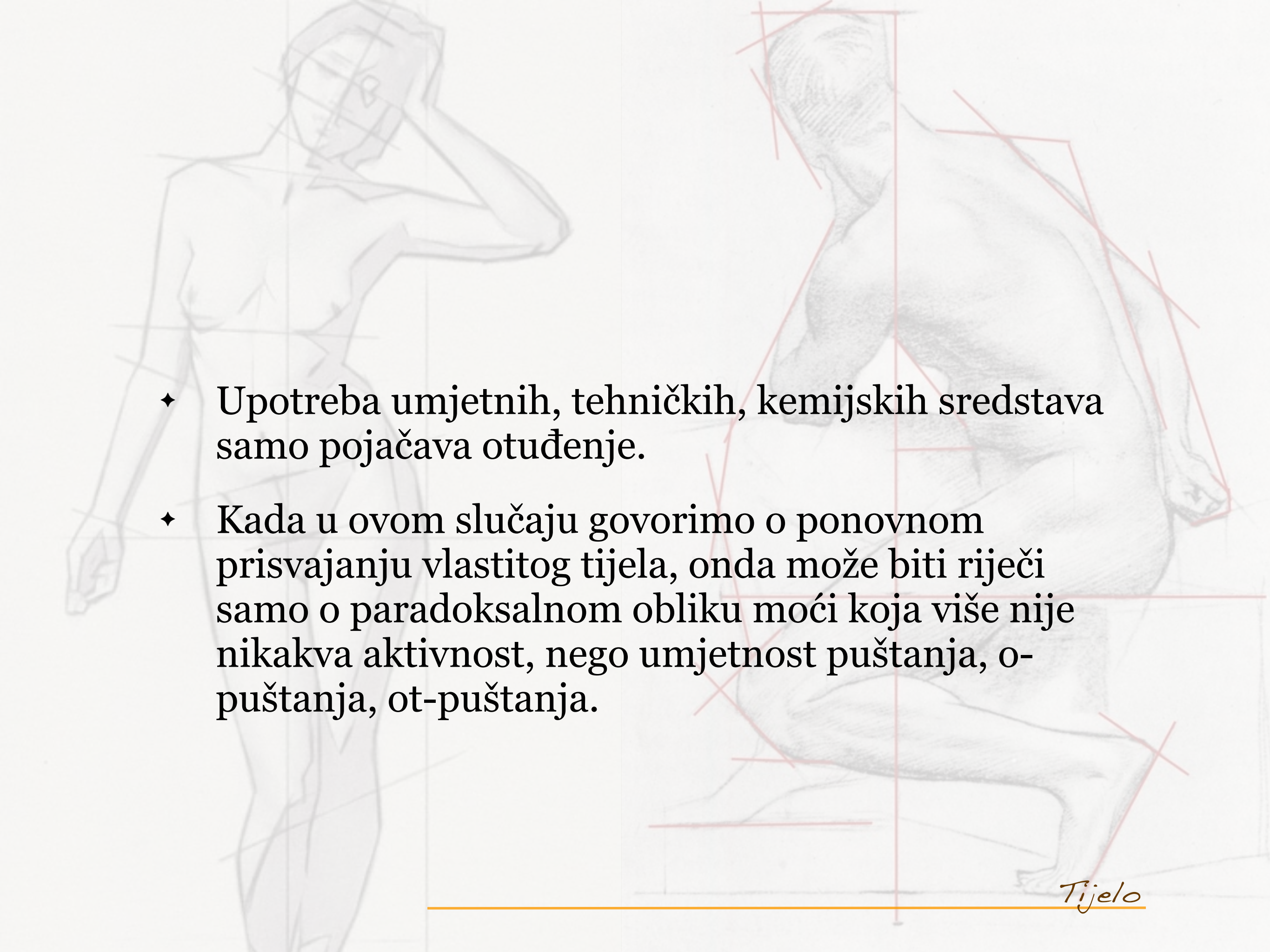
-
- ♦ Podjednako, društveni procesi, međuljudski odnosi sve manje traže i tjelesnu prisutnost.
 - ♦ Javno mnijenje, političko djelovanje, izbori, komunikacija, ugovori, kupovina – sve to više ne traži nužno tjelesnu prisutnost.
 - ♦ Kodovi, čekovi, osobni brojevi, JMBG, OIB, PIN - dopuštaju telekomunikacijsko djelovanje bez tijela.
 - ♦ Tijelo postaje sve manje potrebno za ovakve društvene odnose.

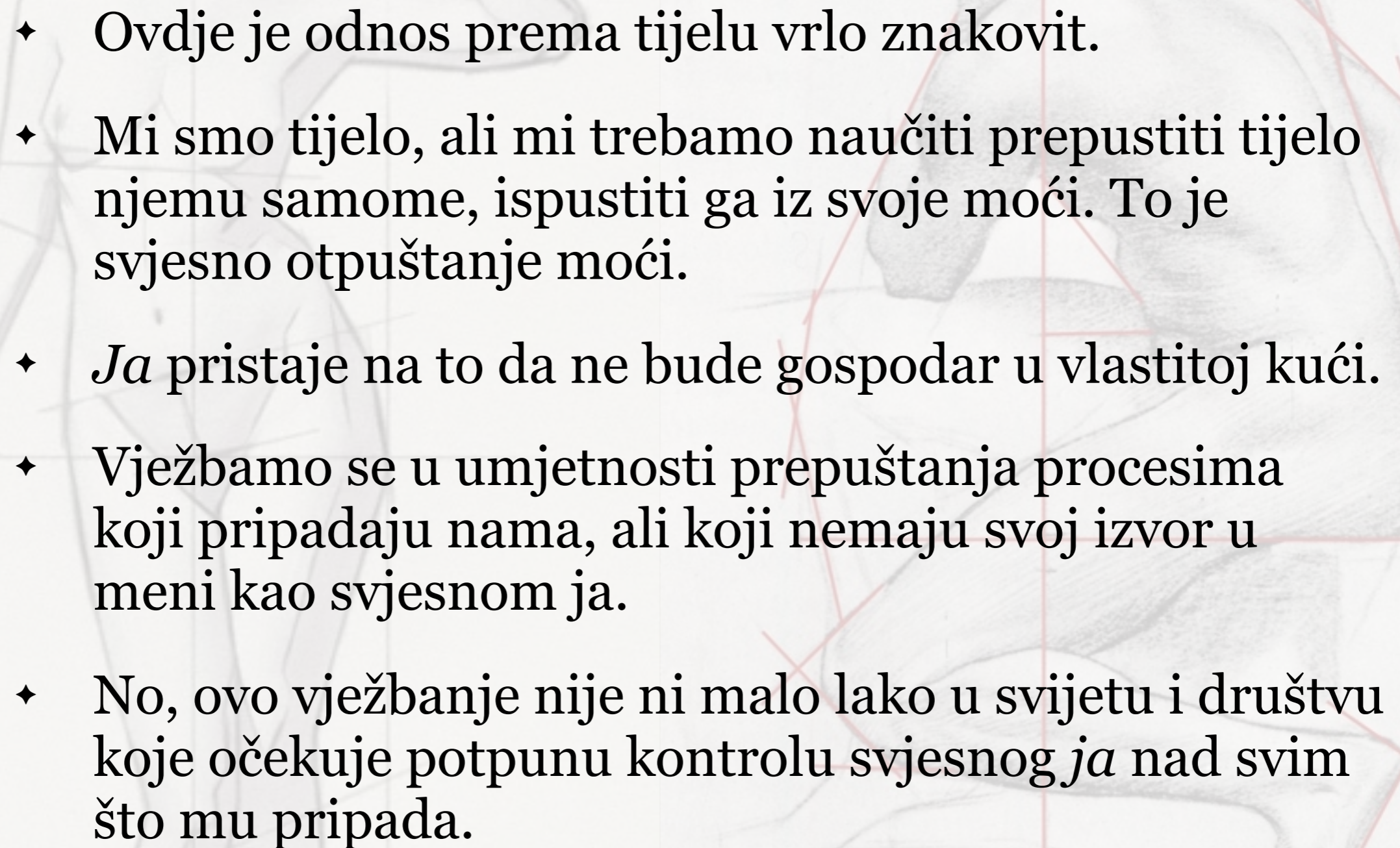
-
- ♦ Suvišnost je istodobno i oslobođenost.
 - ♦ Navedeni uvjeti su pridonijeli novom otkriću tijela.
 - ♦ U antici se sport razvio na pozadini robovskog rada.
 - ♦ Moderno društvo razvija kulturu tijela koja ide dalje od sporta.
 - ♦ Istočnjačke prakse, joga, terapije, autogeni trening, fitness, trčanje.

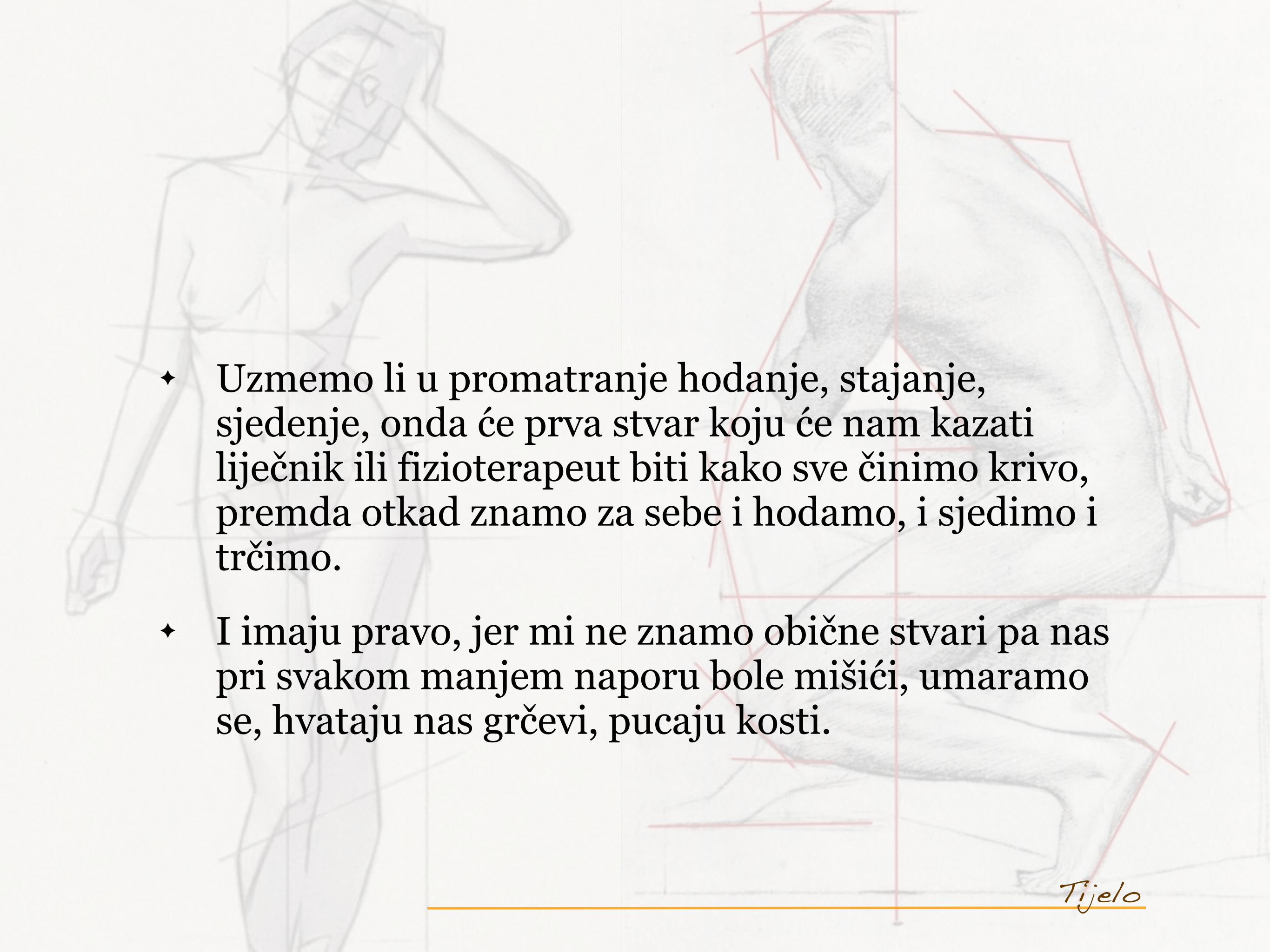
-
- ♦ Pri trudu oko toga da budemo tijelo riječ je nadasve o praksi.
 - ♦ Za razliku od praksa i terapija koje uglavnom dolaze s istoka i koje uglavnom služe kompenzacijski, kao izravnanje, hobi ili kao terapija u filozofskom trudu oko tijela riječ je nadasve o samorazumijevanju čovjeka kao tijela.

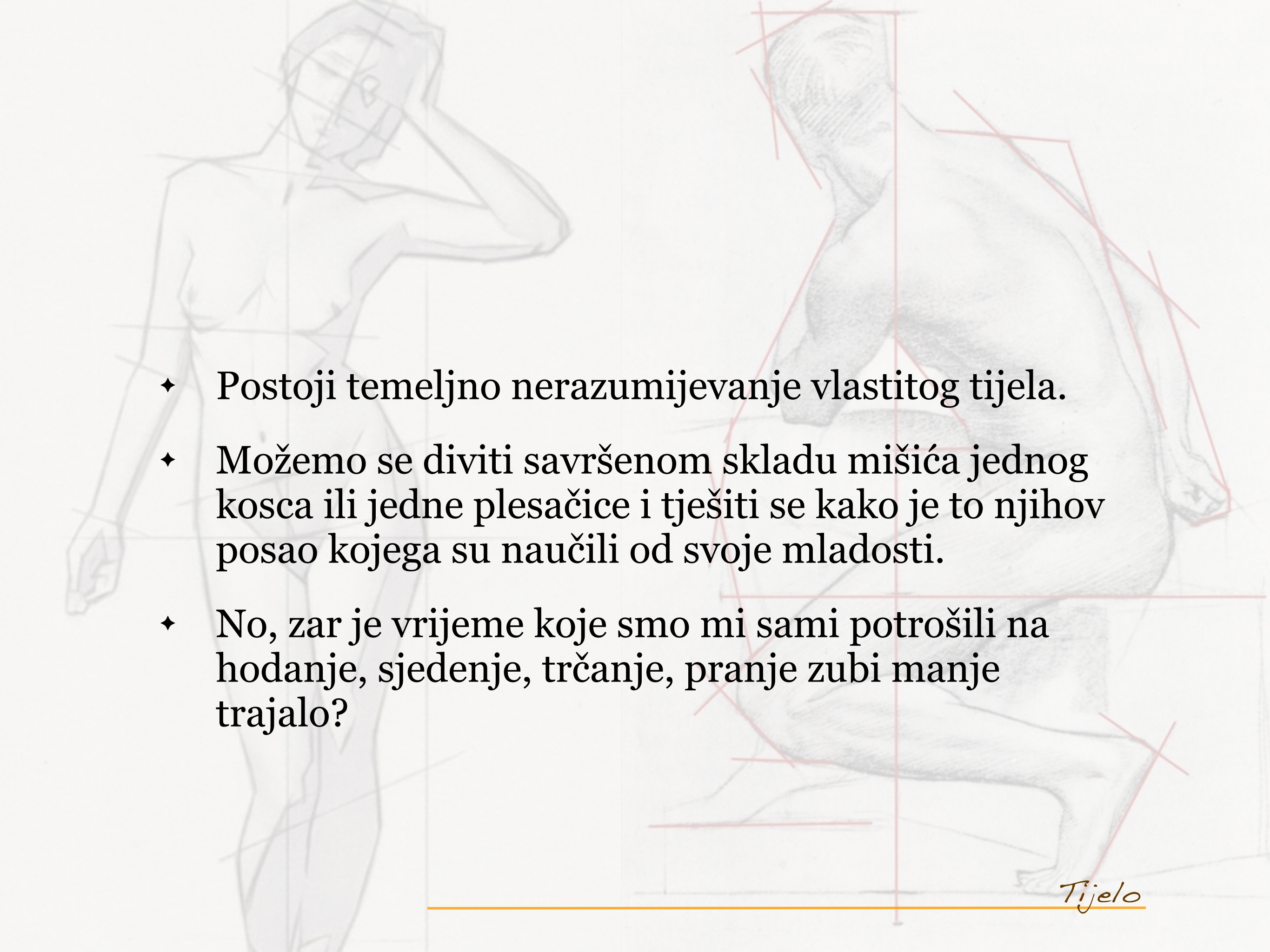
Usnuće

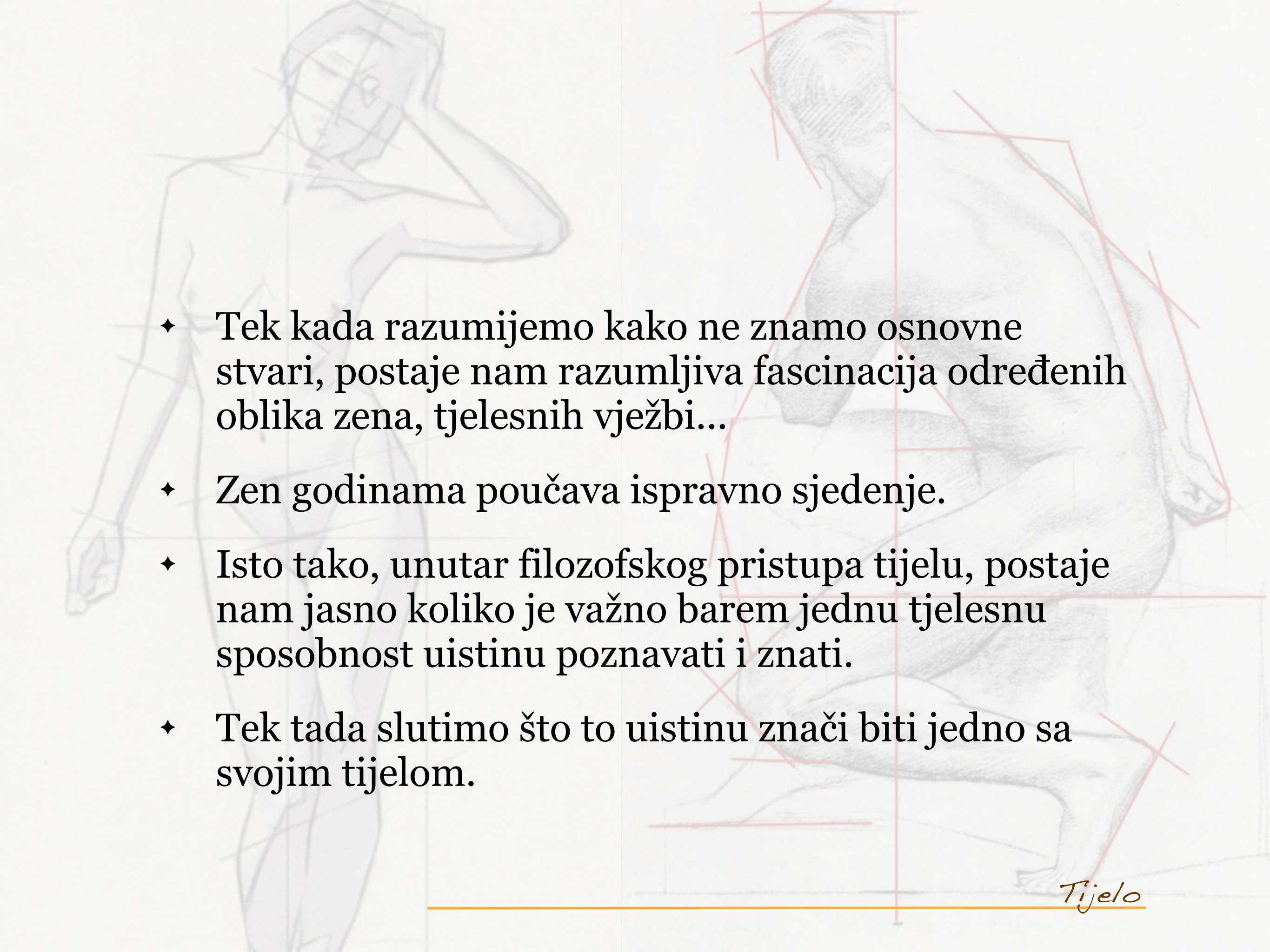
- ♦ Ovaj se proces, obično mislimo, događa sam od sebe ili ga činimo.
- ♦ Ne možemo li zaspiti, posežemo za tabletama.
- ♦ No, ovakav stav je zapravo nasilje. I to stoga što spavanje ne podliježe našoj svijesti.
- ♦ Spavanje dolazi iznutra, iz tijela i kada ono nastupi svijest se razrješuje.
- ♦ Otuđeni odnos s tijelom čini nemogućim da proces spavanja prepustimo njemu samom.

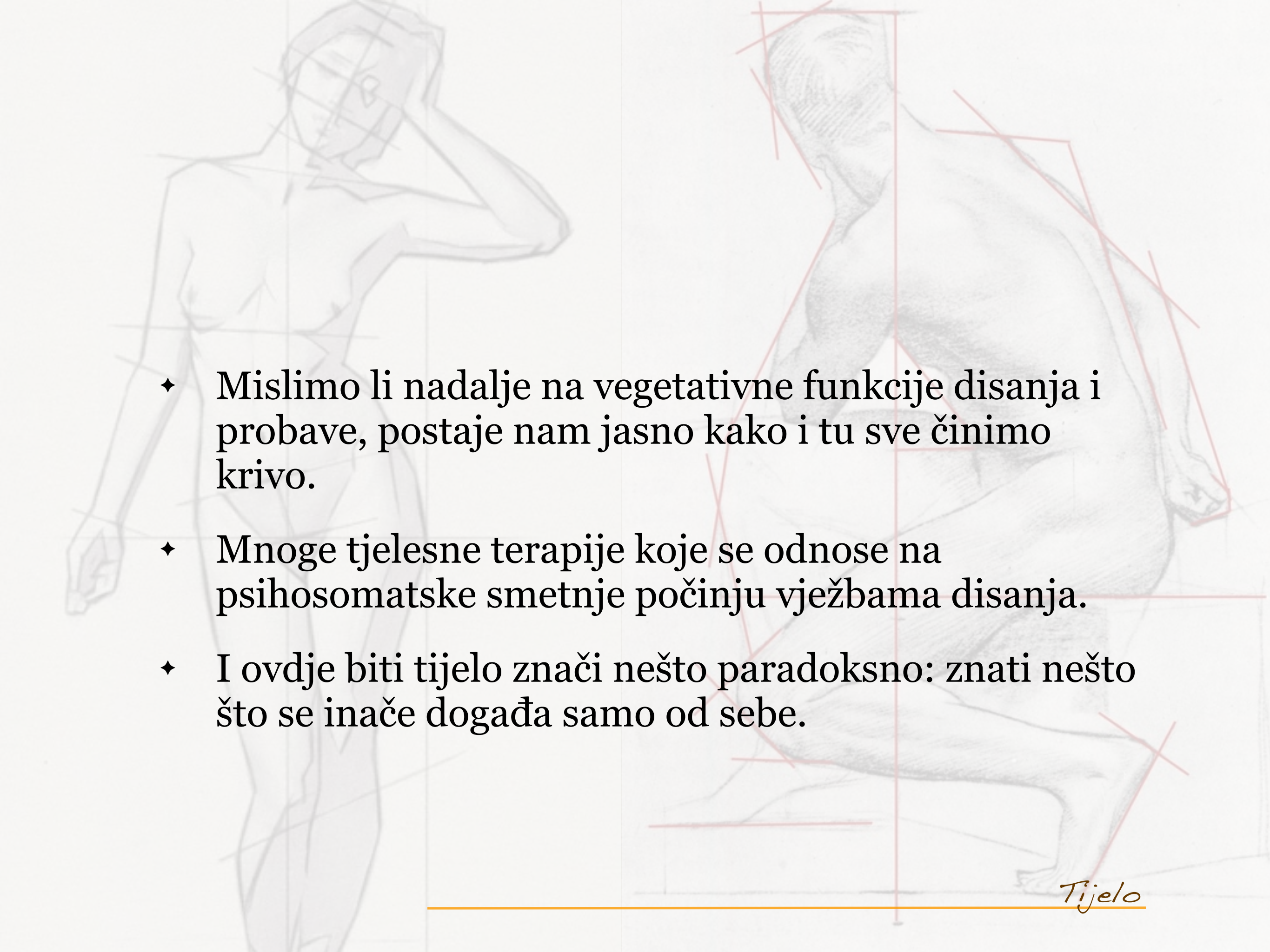
-
- ♦ Upotreba umjetnih, tehničkih, kemijskih sredstava samo pojačava otuđenje.
 - ♦ Kada u ovom slučaju govorimo o ponovnom prisvajanju vlastitog tijela, onda može biti riječi samo o paradoksalnom obliku moći koja više nije nikakva aktivnost, nego umjetnost puštanja, o-puštanja, ot-puštanja.

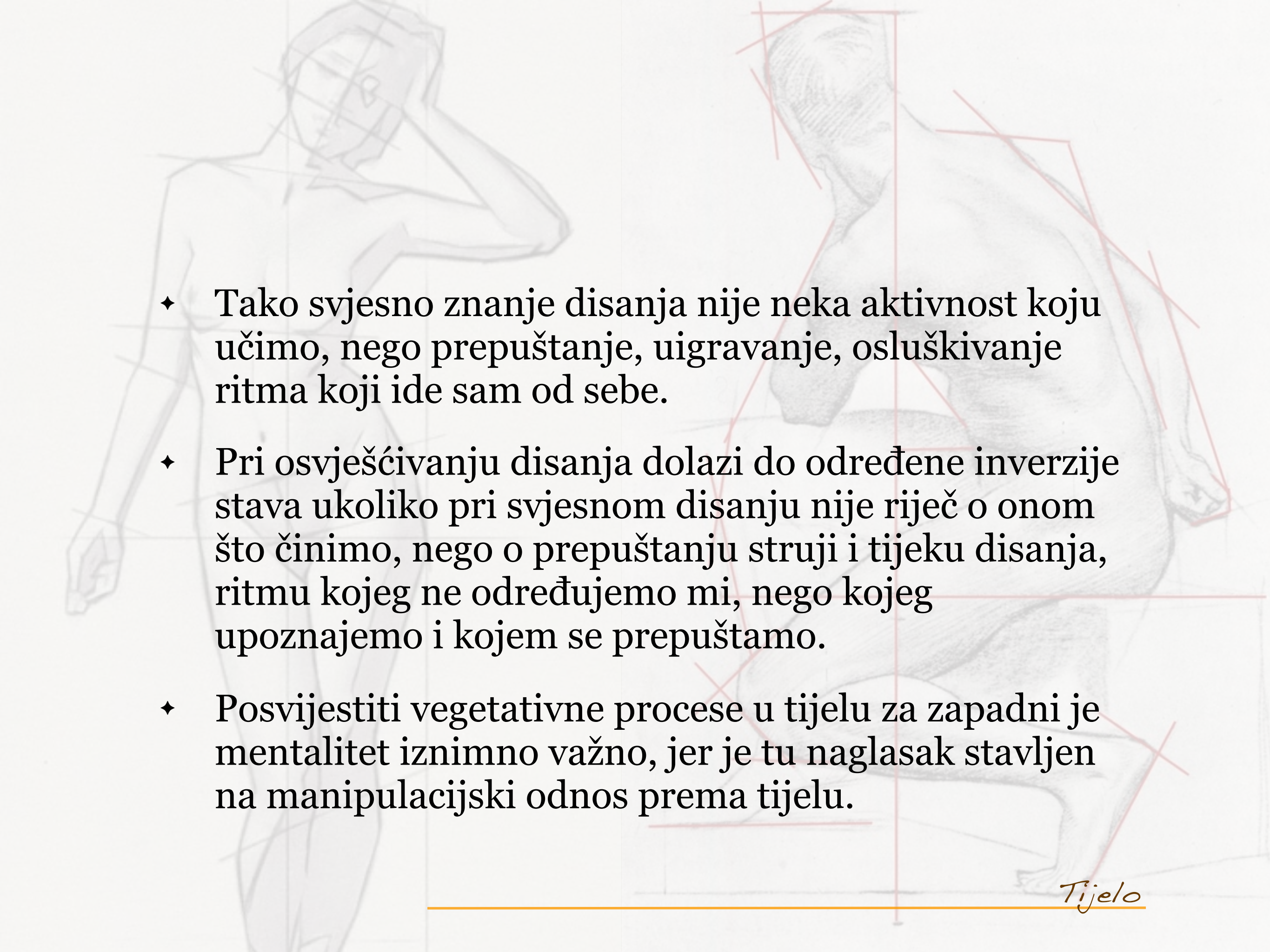
-
- ♦ Ovdje je odnos prema tijelu vrlo znakovit.
 - ♦ Mi smo tijelo, ali mi trebamo naučiti prepustiti tijelo njemu samome, ispustiti ga iz svoje moći. To je svjesno otpuštanje moći.
 - ♦ *Ja* pristaje na to da ne bude gospodar u vlastitoj kući.
 - ♦ Vježbamo se u umjetnosti prepuštanja procesima koji pripadaju nama, ali koji nemaju svoj izvor u meni kao svjesnom ja.
 - ♦ No, ovo vježbanje nije ni malo lako u svijetu i društvu koje očekuje potpunu kontrolu svjesnog *ja* nad svim što mu pripada.

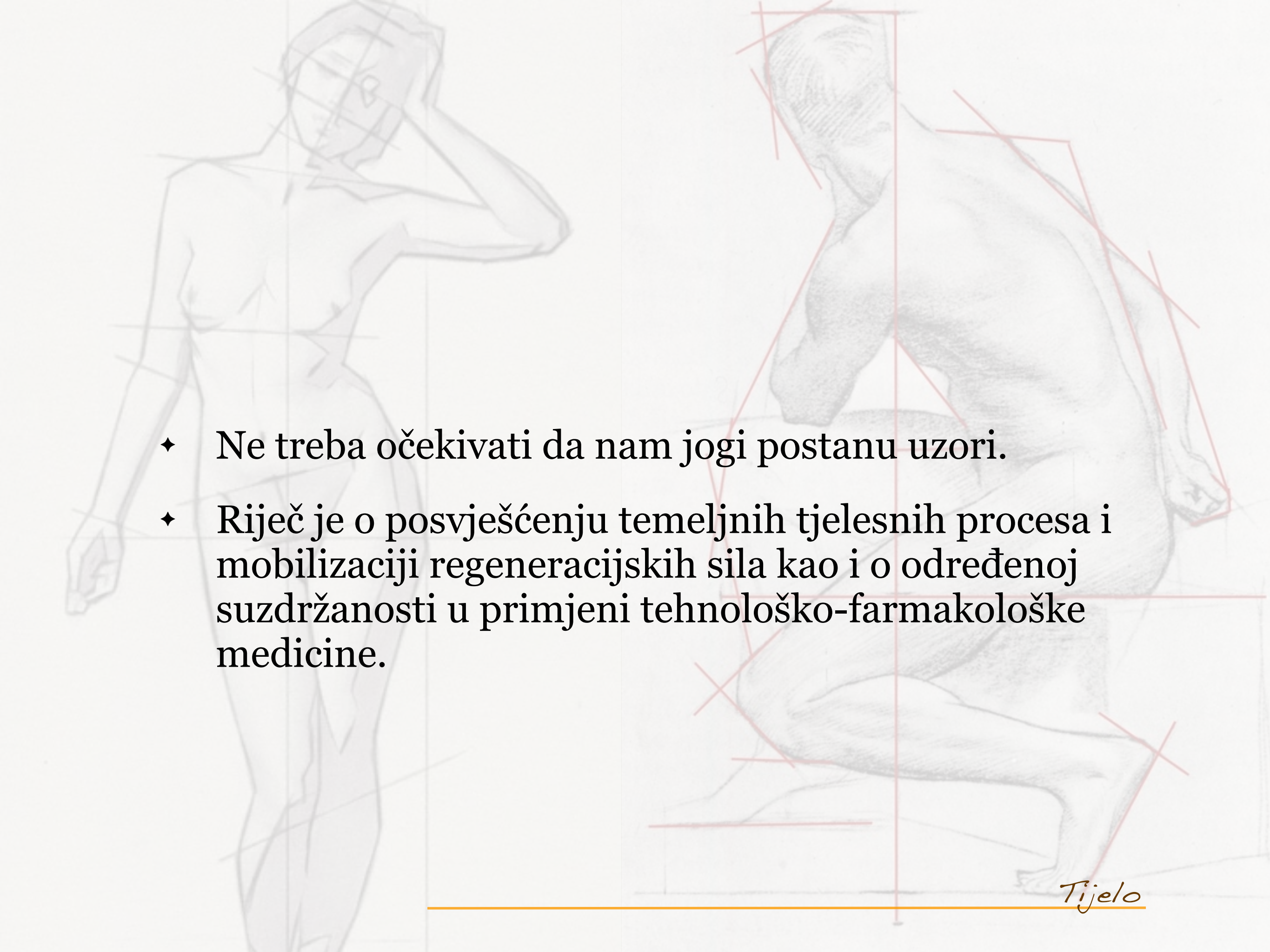
-
- ♦ Uzmemo li u promatranje hodanje, stajanje, sjedenje, onda će prva stvar koju će nam kazati liječnik ili fizioterapeut biti kako sve činimo krivo, premda otkad znamo za sebe i hodamo, i sjedimo i trčimo.
 - ♦ I imaju pravo, jer mi ne znamo obične stvari pa nas pri svakom manjem naporu bole mišići, umaramo se, hvataju nas grčevi, pucaju kosti.

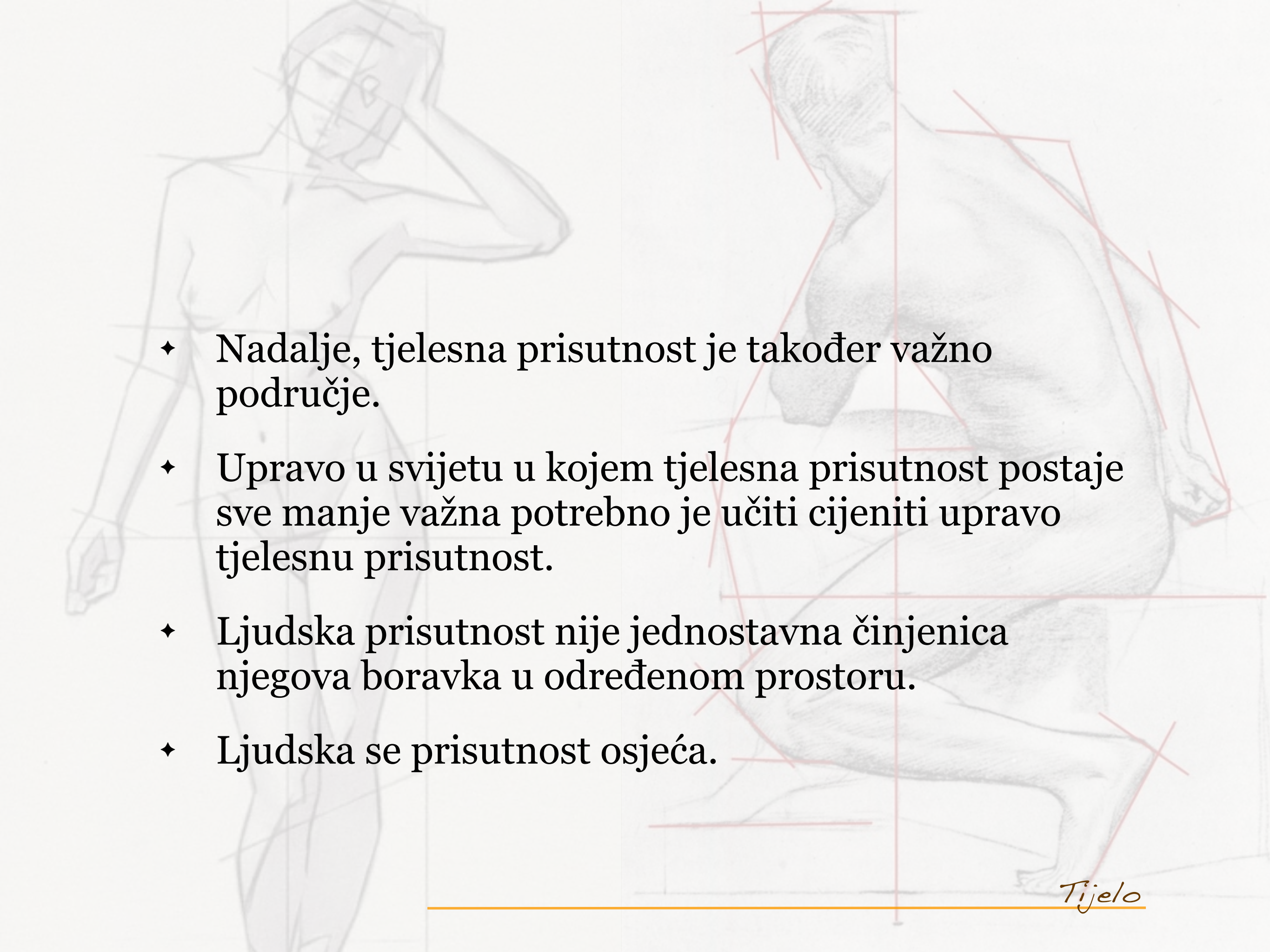
-
- ♦ Postoji temeljno nerazumijevanje vlastitog tijela.
 - ♦ Možemo se diviti savršenoj skladu mišića jednog kosca ili jedne plesačice i tješiti se kako je to njihov posao kojega su naučili od svoje mladosti.
 - ♦ No, zar je vrijeme koje smo mi sami potrošili na hodanje, sjedenje, trčanje, pranje zubi manje trajalo?

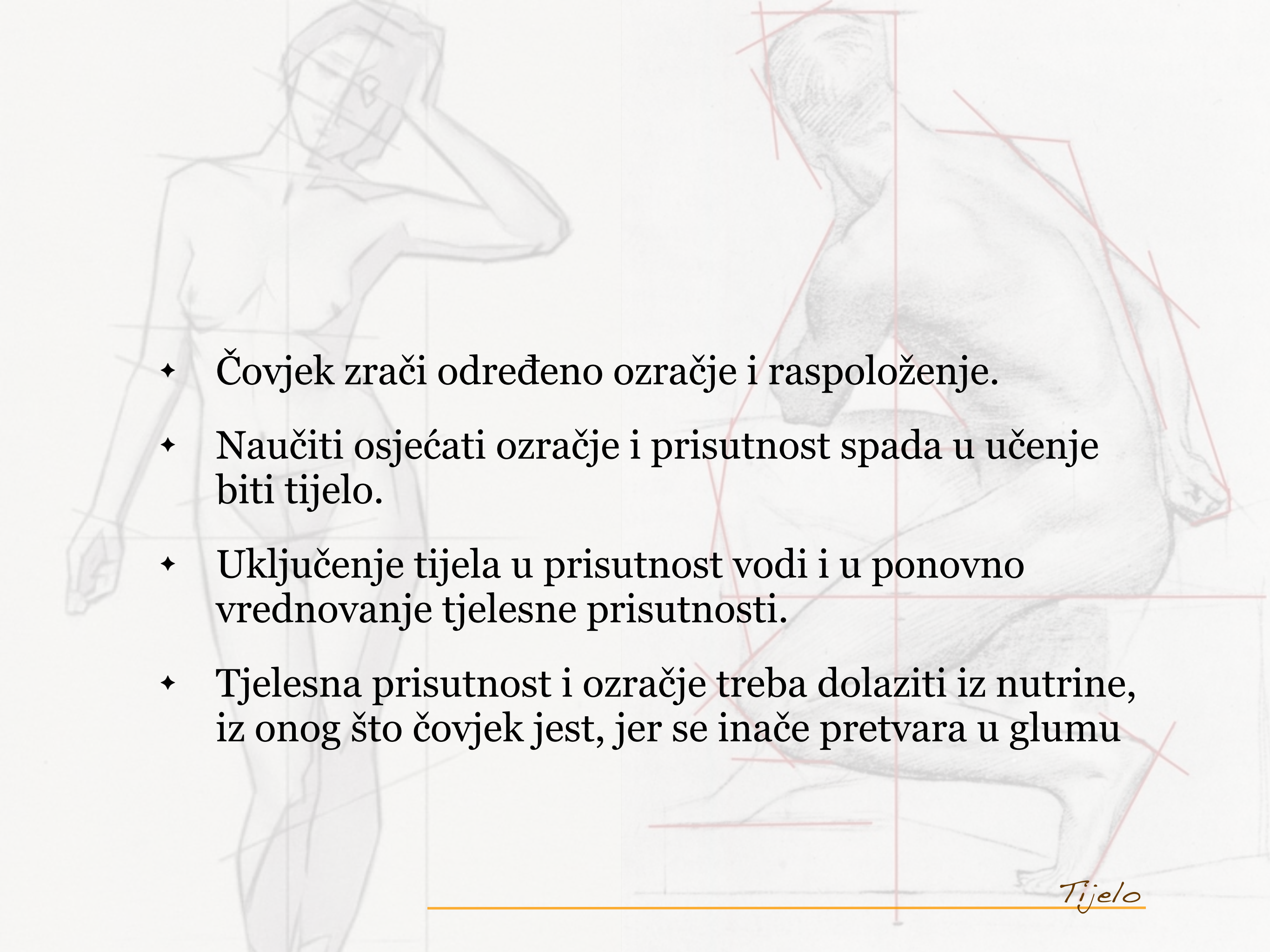
-
- ♦ Tek kada razumijemo kako ne znamo osnovne stvari, postaje nam razumljiva fascinacija određenih oblika zena, tjelesnih vježbi...
 - ♦ Zen godinama poučava ispravno sjedenje.
 - ♦ Isto tako, unutar filozofskog pristupa tijelu, postaje nam jasno koliko je važno barem jednu tjelesnu sposobnost uistinu poznavati i znati.
 - ♦ Tek tada slutimo što to uistinu znači biti jedno sa svojim tijelom.

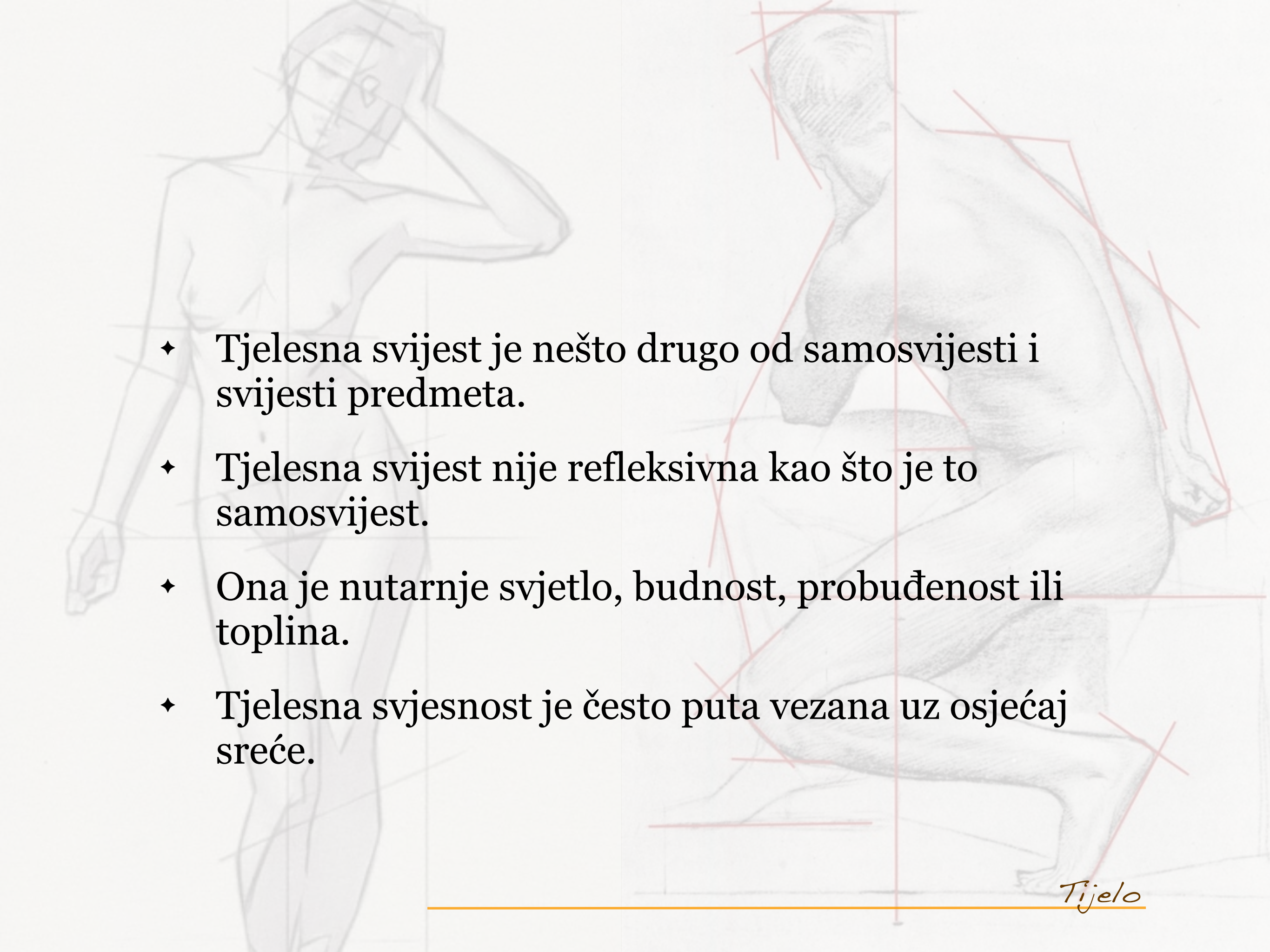
-
- ♦ Mislimo li nadalje na vegetativne funkcije disanja i probave, postaje nam jasno kako i tu sve činimo krivo.
 - ♦ Mnoge tjelesne terapije koje se odnose na psihosomatske smetnje počinju vježbama disanja.
 - ♦ I ovdje biti tijelo znači nešto paradokсно: znati nešto što se inače događa samo od sebe.

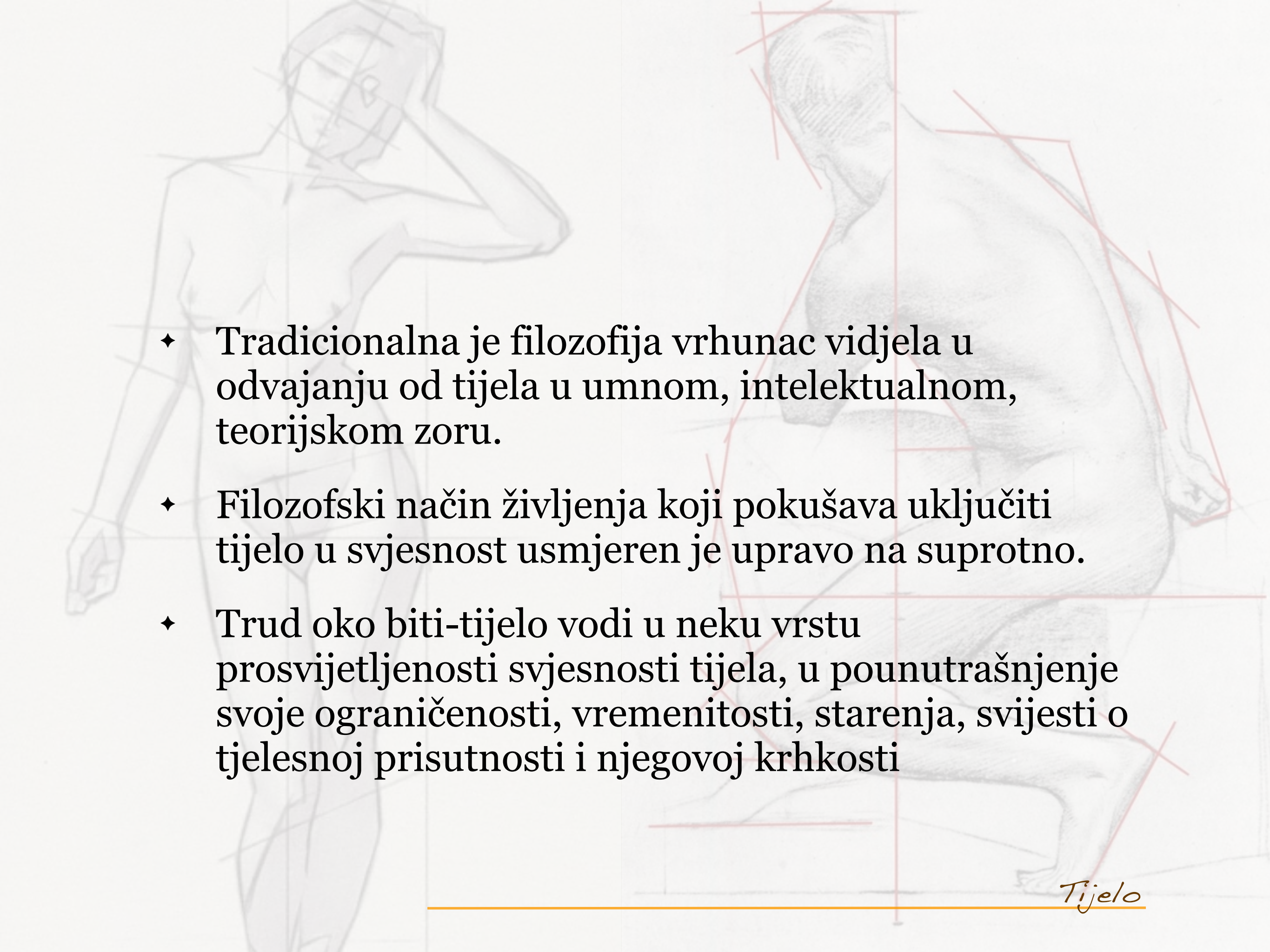
-
- ♦ Tako svjesno znanje disanja nije neka aktivnost koju učimo, nego prepuštanje, uigravanje, oslušivanje ritma koji ide sam od sebe.
 - ♦ Pri osvješćivanju disanja dolazi do određene inverzije stava ukoliko pri svjesnom disanju nije riječ o onom što činimo, nego o prepuštanju struji i tijeku disanja, ritmu kojeg ne određujemo mi, nego kojeg upoznajemo i kojem se prepuštamo.
 - ♦ Posvijestiti vegetativne procese u tijelu za zapadni je mentalitet iznimno važno, jer je tu naglasak stavljen na manipulacijski odnos prema tijelu.

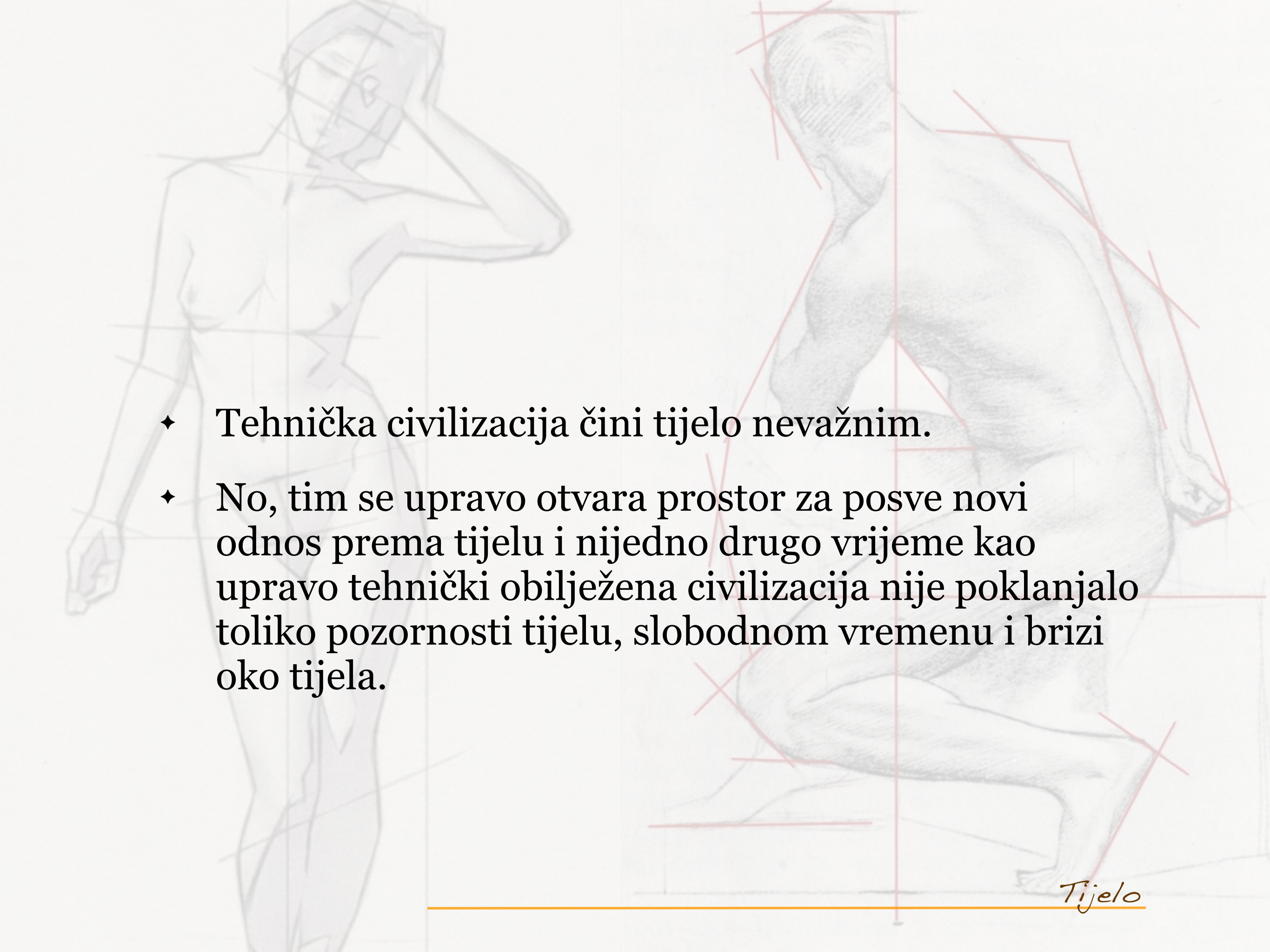
-
- ♦ Ne treba očekivati da nam jogi postanu uzori.
 - ♦ Riječ je o posvješćenju temeljnih tjelesnih procesa i mobilizaciji regeneracijskih sila kao i o određenoj suzdržanosti u primjeni tehnološko-farmakološke medicine.

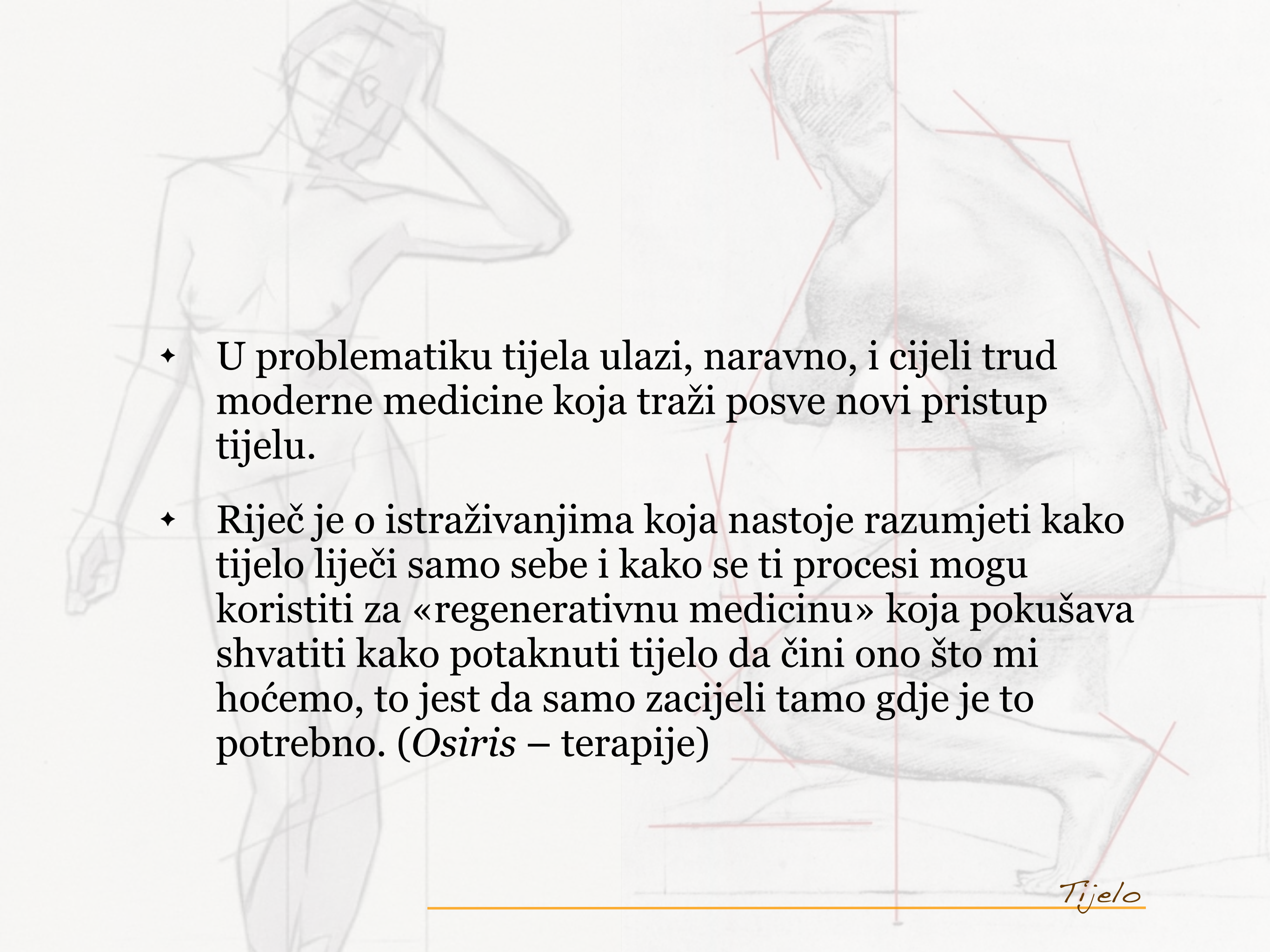
-
- ♦ Nadalje, tjelesna prisutnost je također važno područje.
 - ♦ Upravo u svijetu u kojem tjelesna prisutnost postaje sve manje važna potrebno je učiti cijeniti upravo tjelesnu prisutnost.
 - ♦ Ljudska prisutnost nije jednostavna činjenica njegova boravka u određenom prostoru.
 - ♦ Ljudska se prisutnost osjeća.

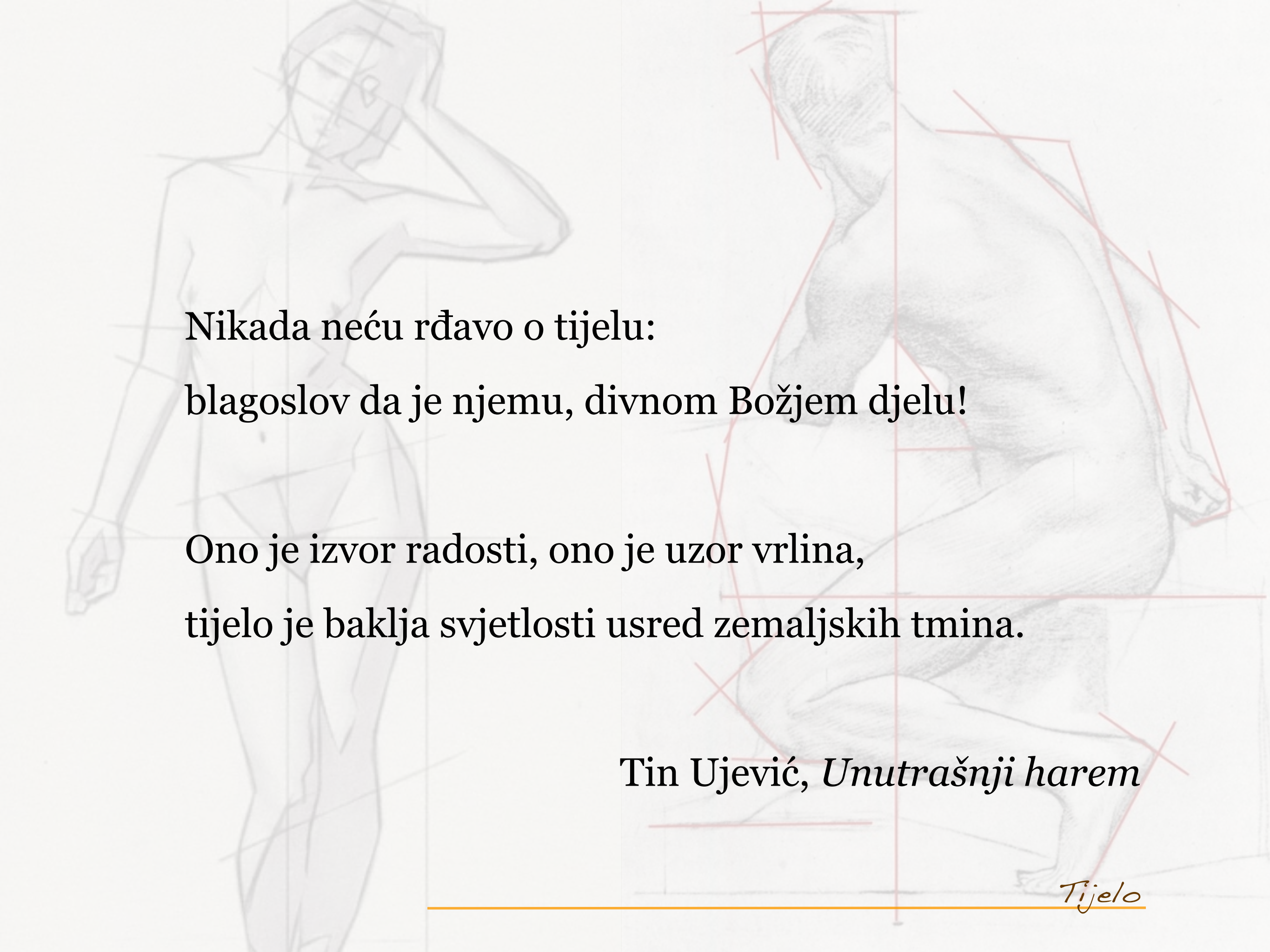
-
- ♦ Čovjek zrači određeno ozračje i raspoloženje.
 - ♦ Naučiti osjećati ozračje i prisutnost spada u učenje biti tijelo.
 - ♦ Uključenje tijela u prisutnost vodi i u ponovno vrednovanje tjelesne prisutnosti.
 - ♦ Tjelesna prisutnost i ozračje treba dolaziti iz nutrine, iz onog što čovjek jest, jer se inače pretvara u glumu

-
- ♦ Tjelesna svijest je nešto drugo od samosvijesti i svijesti predmeta.
 - ♦ Tjelesna svijest nije refleksivna kao što je to samosvijest.
 - ♦ Ona je nutarnje svjetlo, budnost, probuđenost ili toplina.
 - ♦ Tjelesna svjesnost je često puta vezana uz osjećaj sreće.

-
- ♦ Tradicionalna je filozofija vrhunac vidjela u odvajanju od tijela u umnom, intelektualnom, teorijskom zoru.
 - ♦ Filozofski način življenja koji pokušava uključiti tijelo u svjesnost usmjeren je upravo na suprotno.
 - ♦ Trud oko biti-tijelo vodi u neku vrstu prosvjetljenosti svjesnosti tijela, u pounutrašnjenje svoje ograničenosti, vremenitosti, starenja, svijesti o tjelesnoj prisutnosti i njegovoj krhkosti

-
- ♦ Tehnička civilizacija čini tijelo nevažnim.
 - ♦ No, tim se upravo otvara prostor za posve novi odnos prema tijelu i nijedno drugo vrijeme kao upravo tehnički obilježena civilizacija nije poklanjalo toliko pozornosti tijelu, slobodnom vremenu i brizi oko tijela.

-
- ♦ U problematiku tijela ulazi, naravno, i cijeli trud moderne medicine koja traži posve novi pristup tijelu.
 - ♦ Riječ je o istraživanjima koja nastoje razumjeti kako tijelo liječi samo sebe i kako se ti procesi mogu koristiti za «regenerativnu medicinu» koja pokušava shvatiti kako potaknuti tijelo da čini ono što mi hoćemo, to jest da samo zacijeli tamo gdje je to potrebno. (*Osiris* – terapije)

Nikada neću rđavo o tijelu:
blagoslov da je njemu, divnom Božjem djelu!

Ono je izvor radosti, ono je uzor vrlina,
tijelo je baklja svjetlosti usred zemaljskih tmina.

Tin Ujević, *Unutrašnji harem*

Tijelo